Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 63 (15986) | 1982 оной мартын 17, среда | Сэи 3 мүнгэн

ПАРТИИН НАЙДАМТАЙ ТҮШЭГ ТУЛГУУРИ

СССР-эй Профессиональна Союзуудай XVII съезд нээгдэбэ

Манай орон дотор профсоюзуудтай хүтэлбэрилгын һургуули, ажахые эрхилэлгын һургуули, коммунизмын һургуули болонхой. Олонитын дунда партиин найдамтай түшэг тулгуури байха, социалис демократние хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ, коммунис байгуулалтыг ахуулаха хэрэгтэ ажалшадые элсүүлэн хабаалуулха гээшэ манай нэрэ хүндэ, уялга болоно гэжэ тэдэнэр тоолодог.

Хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ тэдэнэй үүргэ болоҗ ураха шанарай дээшэлжэ байһые совет профсоюзуудай олон янзын, үрэ тугэс ажал ябуулга элэр батална. Дүй дүршэлөөр, эрдэм мэдэсээр баян, КПСС болон тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые нягтаар тойрон жагсаһан, саашадаашье партиин үнэн сэхэ туһалагшад байхаар шидэнхэй профессиональна союзууд XVII съездээ хүрэжэ ерэбэ. КПСС-эй XXVI съездын шидхэбэринүүдэй үндэһөөр эгээл олоной хабаадалгатай нинтын эмхинүүдэй ажал ябуулгые саашадань һайжаруулха харгы замуудые мартын 16-да Москвада хүдэлмэрээ эхилһэн профсоюзуудай дээдэ хуралдаанай гол анхаралда табигдана.

Үглөөнэй 11 час. Нүхэр **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Я. Пельше, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин болон К. В. Русаковой** ерэжэ һуухада, сугларагшад нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар уттаа.

ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ **С. А. Шалаев** СССР-эй профсоюзуудай XVII съездые нээбэ.

Нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюроһоо бүридэһэн съездын хүндэтэ президиумые нэгэн дуугаар, ехэ дэбжэлтэтэйгээр һунгаһан байна.

Коммунис партиин, Совет түрэнэй хүтэлбэрилэгшэд манай съездэ хабаадана гэжэ ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ хэлэбэ. Тэдэнэр бултадаа профсоюзуудай XVII съездын делегадуудаар нэгэн дуугаар һунгагдаһан байна. Нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалга доро үгэ хэлэгшэ съездын делегадуудай, айлшадай үмэнэһөө парти болон арадай үнэн хүбүүн, мүнөө үеын политическэ ба түрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша Леонид Ильич Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдые үнэн зүрхэнһөө амаршалба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдэ кандидадуудые, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнарые, бусад хүтэлбэрилэгшэдые үгэ хэлэгшэ мүн лэ амаршалба.

160 национальна профцентр болон уласхоорондын 8 эмхние түлөөлһэн 123 ороной 131 делегаци совет профсоюзуудай съездын хүдэлмэридэ хабаадахаяа ерээ гэжэ С. А. Шалаев мэдээсээ. СССР-эй профсоюзуудай үмэнэһөө тэрэ гадаадын ханинараа, бүхы түбинүүдэй хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэдые халуунаар амаршалһан байна.

Совет профсоюзууд ажалша хүнүүдэй аша туһада манай үеын үндэһэн шухала асуудалнуудые шийдхэхын тула пролетарска интернационализмын ба бусад оронуудай хүдэлмэришэн ангитай, профсоюзуудтай һаналаа нэгэдэлгын хараа бодолоо хэлбэришэгүйгөөр барымталдаг байгаа, саашадаашье батаар баримталха юм гэжэ бидэ үшөө дахин баталнабди гэжэ ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ хэлэбэ.

Делегадууд съездын хүтэлбэрилхы органуудые — президиумые, секретариадые, редакционно болон мандатна комиссинуудые һунгаба.

Съездын зүблэхэ зүйл болон хүдэлмэриин гурим баталгдана. Делегадуудай үзэмжэдэ нимэ асуудалнууд табигдаба:

1. ВЦСПС-эй хүдэлмэри тухай тоосоон, КПСС-эй XXVI съездын шидхэбэринүүдэй үндэһөөр СССР-эй профессиональна союзуудай бүлүүлхэ зорилгонууд.
2. Центральна шалгалтын комиссиин тоосоон.
3. Профессиональна Союзуудай Бүхсоюзна Центральна Советые һунгалга.
4. Центральна шалгалтын комиссиие һунгалга.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Л. И. Брежневтэ** үгэ үгтэнэ. Съездын делегадууд болон айлшад һуурилаа бодожо, нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар Леонид Ильичые утгана.

Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо сугларагшад нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые ехэ анхаралтайгаар шагнаба. Хэлэһэн үгэнь нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ уттагдаһан байна.

Удаань ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ **С. А. Шалаев** «ВЦСПС-эй хүдэлмэри тухай тоосоон, КПСС-эй XXVI съездын шидхэбэринүүдэй үндэһөөр СССР-эй профессиональна союзуудай бүлүүлхэ зорилгонууд» гэһэн элидхэл хэбэ.

(ТАСС).

АЖАЛША ХҮНҮҮД ТУХАЙ, ҮЙЛЭДБЭРИ ТУХАЙ ОРОЛДОЛГО—ПРОФСОЮЗУУДАЙ ГОЛ АНХАРАЛДА

СССР-эй Профсоюзуудай XVII съезд дээрэ нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Гадаадын хүндэтэ айлшад!

Совет профессиональна союзуудай съезд дээрэ үгэ хэлэхые манай партиин Центральна Комитедэй Политбюро намда даалгаба. Энэ хадаа харюусалгатай, хүндэтэй даалгабари мүн. Профсоюзуудай съезд — ороной политическэ ажалбайдалда асари ехэ үйлэ хэрэг мүн. Үргэн ниитэ ажалшан арадай түлөөлэгшэд эндэ ерэбэ, габшагай ажалаараа манай Эхэ ороной хүсэ шадалые, һүр жабхалантые арьбадхажа байдаг хүмүүдэй түлөөлэгшэд эндэ сугларба.

Профсоюзай хүдэлөөнэй хото городһоо гадна хүдөө нютагта таража, колхозуудта вэлгэрээд байхада, мүнөө профсоюзууд тоогойнгоо таараар — 130 миллион! — мүн шанарайгаа талаар ажалшадай өөрсэ шухаг эмхи болоо.

Профсоюзай хүдэлөөнэй болодоо эшэ үндэһэниинь болодог хүдэлмэришэн ангиин гол болоҗ совет обществын ашы ангинуудай, социальна үзэгүүдэй үзэл сурталай зарим бодолые тодорхойлдог һайна гэжэ үзэл сурталай талаар энээнние үшөө дахин хэлдэглэжэ болоно. Совет засагай, манай бүгэдэ арадай түрэнэй үндэһэ һуури улам бата бэхи, улам тогтуритай болоо гэжэ политическэ талаар энээнние тэмдэглэлтэй. Социальна талаар хото город болон хүдөө нютагай хоорондохи илгаагай зайсуулагдажа, бар хүсэнэй ба ухаан бодолой ажалай хоорондоо дүтэрхы болжо байһыень энэ ушар онцлоҗ гэршэлнэ. Хүдэлмэришэн ангиин, колхозно-тариашадай, ажалша интеллигенциин профсоюзай хүдэлөөнэй хабаадалга совет арадай улам үргажа байгаа үндэслэлэй, хүгжэлтэ түгэс социалис обществын али бүхы дэбжэлтын шухала үрэ дүн болоно.

Хүндэтэ нүхэдүүд, таанадта, съездын делегадуудта, энэ съездэ таанадые һунгаһан бүхы хүнүүдтэ КПСС-эй Центральна Комитедһэй, СССР-эй Верховно Советэй Президиумһээ, Совет правительствааһаа хани халуун, үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргэхыемни зүбшөөгыт. Профессиональна союзуудай эзлжэтэ XVII съездын нээгдэнэ эндэ сугларһан бүхы хүнүүдые амаршалнаб.

Нүхэдүүд! Профсоюзууд социалис обществын политическэ байгуулалтада шухала һуури эзэлдэг. Тэдэнэр демократние хүгжөөлгын, коммунизм байгуулгада ажалшадые элсүүлэн хабаадуулгын хүсэтэ зэбсэг болодог байна. Партиин XXVI съезд дээрэ асуудал имагтал иимээр табигдаа һэн. Манай дайшалхы, хурдан түргэн үе сагай табигар олон янзын зорилгонуудые шийдхэлгэдэ совет профсоюзуд ехэ, сэхыень хэлэбэл, хэлбэришэгүй үүрэг дүүргэдэг юм гээд сэдьхэлээ хананягаар тэмдэглэхые хүсэнэб. Тиимэл байха ёһотой.

ВЦСПС-эй тоосоото элидхэлдэ, элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ огто хамаарангүй, профсоюзай хүдэлмэридэ, профсоюзуудай зорилгонуудта хабаатай зарим тэдыи һанамжануудаа таанадтай хаман абалсаха хүсэлэнтэйб.

Профсоюзууд хадаа хүтэлбэрилгын һургуули, ажахые эрхилэлгын һургуули, коммунизмын һургуули болоно гэһэн В. И. Ленинэй үгэнүүд бүгэдэндэ мэдээжэ. Тон тодо зүб, үнэзэгы удхатай, хүушардаггүй үгэнүүд лэ. Социализмын эрхэ байдалда профсоюзай хүдэлөөн туһай Ленинэй хараа бодол тэдээн дотор найруулагданхай. Совет засагай жэлнүүдтэ ажалшадай хэдэн үеын хүнүүд энэ һургуулиие ламжан гараһан байна. Үеһөө үедэ профсоюзуудай ажал хэрэгүүдтэ нинтын үйлэдбэриин үргалта туһай анхарал ороллолго, хүдэлмэришэ хүн бүхэнэй ажал ба һуудал байдал туһай, тэрэнэй эрхэнүүдые хамгаалха, тэрэнэй байдалые улам һайжаруулха туһай анхарал ороллолгогой улам батаар холбогдодог байгаа.

Профсоюзай ажал ябуулгын эдэ гол шэглэлнүүдтэ асари ехэ хүдэлмэри хэгдэ, ажалшадай зохёохы үүсхэл эдэбхие дээшэлүүлгын үнэтэ дүй дүршэл олдоо. Хүдэлмэришэ хүн бүхэнэй һанал бодолой соностохо ёһотой хүдэлмэришэдэй сугларнууд болон саг үргэлжэ хүдэлдэг үйлэдбэриин зүблөөнүүд туһай би эндэ хэлэнэб. Экономическаургалтын хүсэтэ түшэг тулгуури болодог социалис мүрысөөн туһай би эндэ хэлэнэб. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын шэнэ туйлатануудые һайнаар хэрэглэхэ, нөөсэ баялигуудые алмаха, шанарыень һайжаруулха талаар шэглүүлэгдэһэн үгтамжын түсэбүүд, ухаалан зохёошод болон уралан нарижуулагшадай хүдэлөөн, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгэ, зохёохы эдэбхи үүсхэлнүүд туһай би эндэ хэлэнэб.

Социальна дэбжэлтэдэ, экономикын хүгжэлтэдэ, олонитые хүмүүжүүлгэдэ профсоюзуудай үүрэг нүлөө үзүүлхэдэнь туһалха арга хэрэгсэлнүүд айхабтар ехэ, элдэб янзын юм. Зүгөөр тэдэ ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэнэ гээшэ гү? Юрэдөөл, үгы хадаа. Профсоюзай суглаанууд, конференциинүүд дээрэ, профсоюзуудай һалбари һалбариинуудай болон республиканска съезднүүд дээрэ энэн туһай бага бэшээр хэлэгдэһэн байна. Тоосоото-һунгуулиин кампаниин үедэ яһала һайнаар, шүүмжэлхыгээр ябуулагдаһан хүдэлмэриин ямагтал батадхагдахаһаа гадна СССР-эй профессиональна союзуудай съезд дээрэ шэнэ түлхисэ абаа һаань һайн, ашатай туһатай байха һэн.

Мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ профсоюзай организациинуудай хүдэлмэриие түргөөр, эршэмтэйгээр тааруулан эрхилхэ гэһэн зорилго табигдана. Профсоюзууд экономическа ба социальна шэнэ зорилгонуудые зориргойгоор шидхэхэ, эрдэм ухааная туйлатануудта үргөөр түшэглэхэ, эдэбхитэйдэйгээ мэргэжэл шадабарине таһалгаргаагүйгөөр дээшэлүүлхэ ёһотой. Ушар ёһо ойлгохо, шэнэ юумэ мэдэрхэ, үргэн олонитэтэй нягта холбоо барисаатай байха, хүнүүдтэ анхаралтайгаар хандаха, хүнэй сэдьхэл бодолые ойлгохо, мэдэхэ гээшэ манай үеын профсоюзай хүдэлмэриилэгшын шалгарма шэнжэ шанарнууд болохо ёһотой.

Хүгжэлтын шата бүхэнэй өөр өөрын зорилгонуудые табидаг, тэдэниие шэнэ тодорхой удхаар нэбтэрүүлдэг, тэдэниие шиидхэлгэдэ шэнэ ёһоор хандаха эрилтэ табидаг байһандань, бидэ бултадаа нэгэнтэ бэшэ этигэһэн байхабди. Экономикые абажа харая. Тэрэнэй хэмжээнүүд хубилаа. Ажалай шэнжэ шанар хубилаа. Экономическа байгуулалтын гол шэглэлнүүд хубилаа. Экономикые хурдан түргэн хүгжэлтын замла гаргаха, тэрэниие ёһотойл гаргаша багатай болгохо гээшэ мүнөө гүрэнэй зүргааануудай, ажахын аппарадай, профсоюзуудай хамтын зорилго болохо байһаниинь мэдээжэ.

Хүдэлмэришэ хүн бүхэндэ ойлгуулха, партиин экономическа политикын эрилтэнүүдые тэрээндэ дүтэ, ойлгосотой болгохо, имагтал энэ политика ажабайдалайнь эрилтэнүүдтэ харюусана, тиимэһээ үүсхэл эдэбхеэрээ, зохёохы бэдэрэлтээрээ тэрэнэй амжалтада нүлөөлхэ гээшэ хүн бүхэнэй ялга болоно гэжэ бата найдамтайгаар харуулха — эдэмнай, нүхэдүүд, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ профсоюзуудай бэелүүлхэ гол шухала зорилго болоно гэжэ хэлэхэ байнаб.

Тодорхой участок бүхэндэ хүдэлмэреэ хайшан гэжэ һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр, эмхидхэлтэйб? Юрэнхы дээрээ бэшэ, харин тодорхой. Энэл хүдэлмэриин газарта тааруулан эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлатануудые ямараар хэрэглэлтэйб? Энэ үйлэдбэридэ, энэ һалбарида ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, материальна ба ажалай нөөсэнүүдые наринаар алмахын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Эдэ бүхы асуудалнуудта гансал захиргаан бэшэ, харин профсоюзууд харюу үгэхэ ёһотой. Профессиональна союз бүхэнэй, профсоюзай организаци бүхэнэй партиин захяа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлэн, тон тодорхойгоор, бүтэмжэтэй һайнаар хүдэлхэ гээшэ шухала байна. Энэ талаар унжагайржа байха саг бидэнэртэ үгы. Хүдэлхэ хэрэгтэй, хүдэлмэреэ хэхэ хэрэгтэй.

Бидэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ ороод байнабди. Партиин XXVI съездын шидхэбэринүүдые түрэл дүтымнай хэрэг гэжэ хүлеэн абахадаа, совет хүнүүд хүсэ шадалдаа бата найдамтайгаар, шидхэгдэхэ ёһотой байһан зорилгонуудай орёо, мүн асари ехэ байһые һайнаар ойлгожо, урагшаа дабшана. Энэнь ороноймнай ажалай эршэ дэлисые тодорхойлно, хото, хүдөөгэй ажалшадай үнэн шударгы хүдэлмэриие хангана.

Абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэдэг, үлүүлэн дүүргэдэг, габшагайгаар, сог залитайгаар хүдэлдэг предприятинуудай, эмхинүүдэй коллективүүдтэ мүнөөдэр гүнзэгы сэдьхэлнээ баяр баясхалан хүргэхэ бүхы үндэһэ баримтатайбди. Нүхэдүүд, энэ трибуна дээрэйээ үгэ хэлэхэдээ, профсоюзуудта үнэн зүрхэнэй талархалай үгэнүүдтэйгээр хандахые хүсэнэб. Эдэ манай амжалтануудта, туйлатануудта тон сэхэ, тон хэлбэришэгүй хабаатай байна.

Манайда олон мянгаад түрүүшүүл, түрүү предприятинууд бии. Ондоогоор хэлэбэл, мүнөө тэдэ тагнуул хээд, шухала газар эзэмдэжэ абаад байна. Зүгөөр гансал тагнуулшадай илалта туйладаггүй байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ мүнөө бидэ бүхы фронтоёо урагшань татажа, ниитэ добтолго эхилхэ болоод байнабди. Профсоюзууд добтолгодо ороһон ажалшадай армиин түрүү зэргэдэ ябаха ёһотой.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

СССР 60 ЖЭЛ

ДАХИНАА ЗУУТАНАЙ ЗЭРГЭДЭ

Мэдэгма Очировна Дамбаева Юрөөгэй хонишодой нэрэ солые үргэлжэлүүлжэ ябана. Тэрэ хонишоноор хүдэлжэ захалһаар тиимэ үнинэйшье бэшэ юм. Урдань һаалашар ябахадаашье эрхим һайнаар хүдэлдэг бэлэй.

Мүн хонидой стара даажа абаһанһаашье хойшо тэрэ түрүүшүүлэй зэргэдэ ябалсана. Он жэлэй ошохо бүри тэрэнэй үүй дуршэл улам баян боложо байнхай.

Мүнөө жэлэй түл абалгада энэ хонишоной бригада эрхим һайнаар бэлдээ гэһэн сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм. Нимэ сэгнэлтэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой бусад хонишодой шалган харанаһанай һүүлээр үттэһэн байха. Харууһалдаг хонидынь тобир тарганаар үбэлжэлгэдэ ороо бэлэй. Байрануудынь саг болзортоо эзэн ёһоор заһагдаһан, дулаалагдаһан юм. Түл түрэсэ эмхитэй гуримтайгаар абтана. Эхирлэһэн хурьгадтаа хэмэл һу бэлэдхэжэ хүхүүлээ. Минеральна бодосуудаар элбэг лепёшко долёолгожо байгаа. Үдэр, һүнигүй ороолдоһоной ашаар эдэнэр хонин бүриһөө хурьга түлжүүлжэ, зуутан хонишодой зэргэдэ дахинаа гаража шадаба.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

Сэлэнгын район.

ҮҮСХЭЛНҮҮД ҺАЙШААГДАБА

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха зорилготойгоор Яруунын районой газар дээрэ оршодог Хориин леспромхозой, Тулдунай совхозой хүдэлмэришэд ба алба хаагшад бүхэн социалис шэнэ уялгануудые баталан абаба. Тэдэниинь хаража үзэхэдэ, ехэ ажал хэгдэхээр хараалагданхай байна. Жэшээлхэдэ, Хориин леспромхозой коллектив 1982 ондо 250 мянган кубометр модо бэлдэхэ, 230 мянган кубометр шэрэхэ, дааба-ритай, тэдэнэр һая бүхы арга боломжонуудаа хаража, тооложо үзөөд, товарна продукци ебэха түсэбөө 3.010 мянган түхэриг тэ хүргэжэ, түсэбһөө гадуур 50 мянган түхэригэй продукци гаргаха, 1.000 кубометр модо бэлдэхэ, 4.000 кубометр модо үрэндэ тушааха гэжэ хараалба.

Үнгэрһэн ган гасуур жэлэй хэды хүшэр хүндэ эрхэ байдалда үнгэрбэшье, зарим ажахынууд зарим тэды амжалта туйлажа шадаһан байна. Тэдэнэй нэгэн болохо Тулдуунай совхозой коллектив нёдондо 17.000 центнер һү гүрэндэ тушааха түсэбөө 17.320 центнертэ хүргөө һэн. Тиихэдэ түсэбһөө гадуур 345 центнер мяха тушаагаа гэхэ гү, али түсэбөө 9,3 процентээр үлүүлһэн байна Тезд эдэнэр туйлаһан амжалтаяа бүри арьбадхахын тула хамаг арга боломжонуудаа дуурһыень хэрэглэхэ гэжэ шиидэ. Тиин энэ жэлдэ адуу малайнгаа ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, гүрэндэ 3.900 центнер мяха, 17.100 центнер һу, 610 центнер нооһо тушааха шэнэ уялга абаба.

Энэ үндэр уялгаяа хайшан гэжэ дүүргэхэб гэхэдэ, үнэзн бүриингөө һаамые дунда зэргээр 2.029 килограммда хүргэхэ, малай шэгнүүрые дээшэлүүлхэ ехэ хонин бүриһөө 3,4 килограмм нооһо абаха болоно. Гүрэндэ тушаагдаһан эбэртэ бодо малай дунда зэргын шэгнүүр 365 килограмм, хониной— 40 килограмм байха ёһотой. 100 үнеэн бүриһөө 90 тугал, 100 эхэ хонин бүриһөө 85 хүрьган, 100 гүүнһээ 70 унаган абтаха зэргэтэй.

Мал ажалай, ашаг шэмые дээшэлүүлгэ гэжэлэй һайн баазагүйгөөр туйлагдахагүй. Тиимэһээ энэ асуудалда анхарал бүри нёдондо жэлһээ табигданхай. Тэрэнь юугээр гэршэлэгдэнэб гэхэдэ, 2286 гектар паар хахалагдаһан, 1574 гектар сабшалан сэбэрлэгдэһэн байна. Мүн олон жэлэй нөгооной таригдаха газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа. Эдэ бүгэдын хэгдэһэнэй ашаар гектар бүриһөө 8,5 центнер ороо̀но таряан, 18—19 центнер үбһэн, 117 центнер силосэй ургамал абтаха болоно. Эдэ ажахынуудай коллективүүд эдэ уялгануудаа байгша оной декабриин 22 болотор дүүргэхэ гэһэн шиидхэбэри хамтынгаа суглаан дээрэ абаһан байна.

Энэ хоёр ажахын коллективүүдэй социалис уялгануудые КПСС-эй Яруунын райкомой бюро һайшааба.

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ эмхидхэгдэһэн һайхан үүсхэл, уряануудые районой промышленна болон хүдөө ажахын бусад коллективүүдэй дэмжэхэ байһанда этигэмээр.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

УРИДШАЛАН ДҮҮРГЭБЭ

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын эгээн һүүлдэ байгуулагдаһан барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын коллектив байгша оной нэгдэхи кварталай түсэбые болзорһоонь урид дүүргэнэн туйхайгаа элидхэбэ. Тус коллектив энэ зорилгоёо ороной профсоюзуудай XVII съездын үгэдэхэ — мартын 16-най үдэр хүрэтэр бэелүүлхэ гэһэн үгэятай. Поездын барилгашад подразделениингэ байгуулагдаһаар түрүүшын жэлэй ойе апрелиин нэгэндэ тэмдэглэхэеэ байбашье, хэһэн, бүтээһэн юумэниинь нилээд ехэ. Тэдэнэр, «хажуудаа нэгэшье гээдэгшэдгүйгөөр ажаллаха» гэһэн уряа доро хүдэлмэрилдэг юм. Үнгэрэгшэ жэлэй һүүлшын кварталай хүдэлмэриин дүнгүүдээр «Нижнеангарсктрансстрой» трестын коллективүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, СССР-эй Транспортна барилгын министерствын болон профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаа һэн. Поездын хүдэлмэришэд мүнөөшье эршэеэ һуларуулангүй ажаллана.

Северобайкальск хотын зүүн захада поездын барилгашадай тосхон тон түргэнөөр ургажа, хамтын байрын хэдэн гэрнүүд ашаглалгада үгтэжэ, шэнэ бүлэнүүд түбхинэбэ. Март һарада котельнэ, арбаад айлай байха гэр, хамтын байра ашаглалгада, оруулагдахаар хараалагдана. Барилгашадай хэдэн бригадануудд предприятиин промышленна баазаа. «Н и ж неангарсктрансстрой» трестын автобазын үйлэдбэриин байшан, мүн заһабарилга-ашаглалгын баазаа, электровозой нэгэдэмэл депо барижа эхилэнхэй. Тэдэнэр депогой үйлэдбэриин байшангай барилгаха һуурида арба, арбан хоёр метр утатай түрүүшын мянган бахананууды хабсаргаа. Түрүүшын хоёр һарын хүдэлмэриин дүнгүүдээр нүхэд Гилюк, Горбатенко болон Тищенко гэгшэдэй бригадануудд эрхим гэжэ тоологдобо.

Барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын коллективтэ СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ коллектив гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ дэлгэрбэ.

Д. НИКОЛАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: СССР-эй Профсоюзуудай XVII съездын делегадууд. **Ф. В. ХОДАКОВСКИЙ** — «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ; **Ц-Х. Д. ДАМШАЕВА** — Хэжэнгын районой Загаһатын совхозой ахалагша хонишон; **А. Ф. ВДОВИНА** — Улаан-Удын хилээмэнэй комбинадай бригадир; **Д. Н. САМБУЕВ** — ЛВРЗ-эй вагон хабсаралгын цехэй слесарь; **А. Ф. ВАГАНОВ** — Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай профкомой түрүүлэгшэ; **В. П. ПАРАМОНОВ** — Хурамхаанай леспромхозой модо бэлэдхэгшэдэй бригадир.

С. БАЛДУЕВАЙ, Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

СССР-эй ПРОФЕССИОНАЛЬНА СОЮЗУУДАЙ XVII СЪЕЗД

АЖАЛША ХҮНҮҮД ТУХАЙ, ҮЙЛЭДБЭРИ ТУХАЙ ОРОЛДОЛГО — ПРОФСОЮЗУУДАЙ ГОЛ АНХАРАЛДА

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Нүхэдүүд! Бүхы ажалшадай, бүхы арад зоной аша туһада хабаатай ажабайдалай тон шухала асуудалнууд профсоюзай съезднүүд дээрэ хэдодоо зүбшэн хэлсэгдэдэг гээшэ. Эдеэ хоолой асуудал хадаа мүнөө нимэ асуудалнуудай нэгэниинь болоно. Парти, правительство тохёолдожо байгаа бэрхэшээл түбэгүүд тухай һайн мэдэдэг, тэдэниие гаталан дабахын тула аргатай бүхы юумэ хэдэг. КПССэй ЦК-гай Пленум дээрэ эдеэ хоолой программа зүбшэн хэлсэгдэхээр хараалагдана. Энэ шухала асуудалые али бүхы талаһаань шидхэхэ харгы замууд тэрээн дотор тодорхойлогдохо байна. Гэбэшье хүдөө ажахыда, тэрээнтэй нягта холбоотой промышленностиин һалбаринуудта олохон шухала хэрэгүүд бии. Эдэ хүлеэжэ байнагүй, эдеэ хоолой зүйлнүүдэр хангалгые һайжаруулахын тула тэдэниие дары шидхэхэ хэрэгтэй.

Профсоюзуудай хүсэ шадалаа эгсүүлхэ юумэн эндэ айхабтар еэ. Продукци хадагалалгые һайжаруулгада, үрилгэ гээгдэлнүүдтэй тэмсэлдэ олониитын анхаралые хандуулха гээшэ тэдэнэй шухала хэрэг болоно. Колхоз, совхозуудай профсоюзай организацинууд продукци болбосоруулгын нютагай бүхы: арга боломжонуудые хэрэглэхэ асуудалнуудые дары табижа, шидхэхэ ёһотой. Предприятинуудай хамһабариин ажахынууд, мүн хүнүүдэй хүбиин хамһабариин ажахынууд профсоюзуудай анхарал оролдолгодо абгаха зэргэтэй. Эдеэ хоолой хэрэгтэ хабаатай бүхы эмхинүүдэй, хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэл эдэбхиие бадаруулхын тула профсоюзуд тодорхой харгы замуудые бэдэрхэ уялгатай. Нүхэдүүд, энээн тухай бодожо үзэхыетнай таанадые гуйнаб.

Миниин дурдажа хэлэхые хүсэһэн ондоо асуудал тад ондоо юумэндэ хабаатай. ажал хэрэгээ бригадаар эмхидхэлгын, урмашуулгын шэнэ арга онолнууд тухай эндэ хэлэгдэхэ. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэдээ, тэдэ партиин мүнөө үеын экономическа стратегидэ сүм тааралдана. Энэ табан жэлдэ иимэ онол аргануудай эгэзл үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ ёһотой байһаниинь мэдэжэ.

Нэгэ нарядаар хүдэлмэрилдэг комплексно бригадануудта саг, жажалай ба материальна хүсэн нилээд ехээр алмагдана. Тэндэ журамынь бэхи, салин түлөөһэниинь ехэ байдаг, залуу хүдэлмэришэд шадабари мэргэжэлдэ түргэнөөр һурадаг. Тэндэ ажалай бүтээсын ехэ байдагынь элитэ. Нэгэл баримта дурдахамни. Арбадахи табан жэлэй һүүл багта подрядна бригадануудай барилгашадай ажалай бүтээсэ һалбаэн доторхи дундуур хэмжэһиэ гурбанай нэгэ хубяар дээшээ байгаа. Илгаагайнь нилээд ехэ байһые харанат.

Һайнаар эмхидхэгдэһэн, ашаг үрэтэйгөөр, шадамар бэрхээр хүдэлмэрилдэг бригада — хүдэлмэришэдэй хүтэлхы дадал шадабариие хүгжөөхэ бодото һүргуулли, зохёохы ямаршье үүсхэлэй туршалгын лабораторби болоно. Тиимэ бригадын гэшүүд, үнэндөө мүнөө сагта тон шухала экономическа, мүн политическэ эрдэм мэргэжэл хэмтын хүсөөр үдэр бүри шудална. Тиимэ бригадада заводойнгоо эзэн, оронойнгоо эзэн байһан мэдэрэл бодото дээрээ, нэбтэрэн дэлгэрнэ.

Иимэ бригадануудай үлэмжэ һайниие тодоруулха гэжэ оролдоһоной хэрэггүй гээд һанэмаар. Тиигэбшье, бригадна подряд удаанаар, заримдаа залан шууд бэшээр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлэгдэнэ. Бригадануудай задарһан ушаршье бии. Шалтагааниинь юуб?

Түрүү хүдэлмэришэд бригада эмхидхэхэдээ, ажалай даалгабари бүхы хэмжээндэнь, комплексноор, хаһа болзор соонь, һайн шанартайгаар дүүргэлгын түлөө харюусалга өөһэдтөө даажа абахые хүсэһэнөө, абахаар бэлэн байһанаа элирхэйлнэ. Гэхэ зуура ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд хүдэлмэридэ шухала арга боломжонуудые бригадада хангаха харюусалгын зарим хүбиие өөһэдтөө даажа абаха гэжэ эрмэлзэдэгүй байһаниинь гэмшэлтэй. Үйлэдбэри эмхидхэлгын талаар тохёолдоһон дутуу дундануудаа. мүн хүдэлсэгүй хүжүүн ябадал эндэ муугаар нүлөөлнэ. Эдэ бүгэдэ хадаа бригадна онол аргын гол удхые — тэрэнэй, ажахын тоосооной үндэнэ һуурине һандаана.

Тиимэ болохолоороо, ажахын тоосоото бригадын һаалгүйгөөр хүдэлмэрилхын тула ажахы эрхилэлгые тоти мэргэн болгохо, материальнотехническэ хангалга һайжаруулха, түсэблэлгын хэрэгтэ, ажалай бүридхэлдэ ханалгагүйгөөр хандадаг ябадалтай тэмсэхэ шухала байна. Профсоюзууд — өөрынгөө һалбари бүхэндэ, өөрынгөө участок бүхэндэ ажал эмхидхэлгын иимэ түрүү гуримые тогтонижуулха ба бэхижүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэй, оролдосотойгоор хабаадаха байха гээд эзэнэб.

Ажахы эрхилэлгын онол аргые улам нарижуулан һайжаруулха ябуулгада профсоюзуудай хабаадалга тухай асуудал бригадануудта тухай асуудалһаа үлүү гараха байһаниинь элитэ. Хүдэлмэришэнэй хүбиин ашаг туһые предприятиин ба бүхы обществын ашаг туһануудтай хайшан гээд һайнаар зохилдуулхаб? Гараар бүтээгдэдэг ажалые хайшан гээд эгээн бага болгохоб, манда яашье үлүү бэшэ, ондоо участогуудта т о н хэрэгтэй «үлүү» хүнүүдые хайшан гээд сүлөө болгохоб? Ажалай, тэрэнэй түлөөһэнэй хоорондын эгээн сэхэ, али бодо холбоое хайшан гээд бүри сэхэ, бүри тодорхой болгохоб? Эдэ ба иимэрхүү бүсад асуудалнуудта гансашье научна түбүүд, эрдэмтэд харюу үгэхэ бэшэ юм. Энэ хэрэгтэ үйлэдбэриин коллективүүд, хүдэлмэришэдэй сугланнууд хубитаяа ехээр оруулжа болохо, оруулха ёһотой байна.

Ажабайдалай дүй дүршэлөөр баян, ажал хүдэлмэриин талаар һүбэлгэн бэрхэ болоһон хүнүүдые шагнаха, тэдэнэй һанал бодолнуудые тобшолхо хэрэгтэй. Тиигэ, тэрээ хамта энэ хэрэгтэ профсоюзууд туһа хүргөхэ ёһотой.

Нүхэдүүд! Ажалшадай байдал һайжаруулха анхарал оролдолго экономико хүгжөөхэ тухай анхарал оролдолготой таһаршагүй нягта холбоотой юм. Үйлэдбэрилгэ ёһотой һайнаар хүгжөөгөөгүй һаа, баян дэлгэр байдалай ургалта хангажа шадагдахагүй. Гэхэ зуура ажалай ба ажаһуудалай һайнаар эмхидхэгдэхэ тума үйлэдбэриин хүгжэлтэ амжалтатайгаар дабшаха болоно. Энэ хадаа ажабайдалай социалис тухэл шэнжын зайлашагүй нүхэсэл болоно. Манай обществын хүгжэлтэ түгэс болохо тума ажалшадай үдэр бүриин эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ — гэр байрада, эдеэ хоолдо, хэрэглэмжэ хангалгада, элүүрые сахилгада, эрдэм болбосоролдо — баян дэлгэр байдалые, хүнэй сэдьхэл бодолые тодорхойлдог бүхы юумэндэ анхаралаа бүри ехээр хандуулжа шадаха, хандуулха ёһотойбди.

Бүгэдэ арадай ашаг туһа ба дүрэ хүсэлые элирхэйлэн бэелүүлдэг ажалшадай гүрэн доторхи ажалша хүнүүдэй ашаг туһа ба эрхэнүүдые профсоюзуудай хамгаалха зорилго дүүрээгүй гү? гэһэн асуудал гаража магад. Дүүрээгүй, манай профсоюзууд капиталай оронуудтахидал адлаар гүрэнһөө, үйлэдбэриин эзэнһээ ажалша хүниие хамгаалдаггүй байһаниинь элитэ. Манай профсоюзууд совет хуулиие зарим нюурнуудай, зургаануудай эбдэлгэһээ ажалша хүнүүдые хамгаална.

Профсоюзууд хадаа хуулиин заабаринуудһаа, ажал тухай хуулиһаа элдэб янзаар хадууралгануудтай эбсэшэгүй шангаар тэмсэхэ ёһотой. Гэхэ зуура тэмсэлынь энээгээр дүүрэнэгүй. Профсоюзуудай ажал ябуулгань хүдэлмэришэ хүнэй эрхын эбдэгдэхэ арга боломмжын тсхёолдохогүй, зарим хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө үшөөл үзэгдэдэг бүдүүрхэлгын ба ханаггүйгөөр хандадаг ябадалай оройдоо гаргагдахагүй оршон байдал хангаха зэргэтэй.

Албан хойрог ябадал профсоюзуудай саг үргэлжын шүүмжэлэл доро байха ёһотой. Профсоюзай зарим хүдэлмэрилэгшэдшье нимэ дутагдалһаа хахасаагүй байжа магад гэһэн багсаамжа хэлээ һаамни, гомдохогүй бэзэт гээд найданаб, нүхэдүүд.

Профсоюзууд орёб, олон янзын зорилгонуудые шидхэдэг, шидхэхэ ёһотой эмхи туладаа зохихо аппаратгүйгөөр байжа шадахагүйнь элитэ. Гэхэ зуура тиимэ аппарадай ашаг үрэтэй хүдэлмэри алба хаагшадай тоо-һоо бэшэ, харин тэрэнэй ажал ябуулгын бодомжотой зүбөөр, тааруу зохид, тодо һонороор эмхидхэгдэһэнһээ дулдыдаха байһаниинь элитэ. Энэ талаар бүхы юумэн хэгдэнхэй гээд тооложо болохо байна гү? Болохогүй ха.

Профсоюзна аппарадай хүдэлмэрилэгшэдехэнхи сагаа саарһанай дунда бэшэ зоной дунда үнгэргэхэ ёһотой. Тэдэнэр профсоюзна эдэбхитэдтэ, профсоюзай шударгы юрын гэшүүдтэ батаар түшэглэхэ ёһотой. Тайлбарилан хэлэбэл, социалис демократиие бүхы арһаар хүгжөөлгэ — албан хойрог ябадалтай тэмсэхэ эрхим арга болоно.

Профсоюзууд ажалша коллективүүдтэ, мүн өөрын өөрсэ шэнжэнүүдтэй, онсо илгаануудтай хүн бүхэндэ анхаралаа ходо хандуулдаг байха ёһотой. Профсоюзууд совет абари зангай эрхим шэнжэнүүдэй, совет хүнүүдэй эрхим шанариуудай хүсэд бүриин бадархаар оршон байдал, социально-сэдьхэл бодолой гурим заншал үйлэдбэри дээрэ тогтоохо гэжэ саг үргэжэ оролдохо ёһотой. Энээн тухай съезд дээрэ мүнөө хэлсэгдэхэ байха гээд нананаб.

Профсоюзууд, манай бүхы олониитэдэл адлаар, бүхы түрүү юумые али болохоор дэмжэхэ, үнэн сэхээр ажаллагшадые хүндэлдэг байхаар хүмүүжүүлхэ зуураа, архиншад тушаа, һали-болёор хүдэлмэрилэгшэд, голодоһо гаргашад, арадай баялигые хулгайлагшад тушаа эбсэшэгүйгөөр хаһдаха ёһотой. Тиимэ хүнүүд үсөөн болобошье, хүдэлмэришэ хүнэй нэрэ солые гутаадаг байна. Тэдэниие моральнашье, материальнашье талаар хэнээхэ хэрэгтэй. Ажал тухай манай хуулиие тододохо, улам нарижуулха үсдөө энээн тухай бодожо үзэхөөр гээшэ ха.

Үшөе нэгэ һанамжаяа съездын делегадуудтай зүбшэхые хүсэхэ байнаб. Миниин мэдэһээр, байрануудые хубаалгын, худалдаа наймаа, ниитын эдеэ хоол эмхидхэлгын, элүүрые хамгаалгын талаар тохёолдодог дутуу дунданууд тухай үсөөн бэшэ бэшэгүүд КПСС-эй ЦК-да, ВЦСПС-тэ ородог байна. Хүдэлмэриин эдэ участогуудые бүри нарин хиналтада абахаар саг болоо. Манда арадай хиналта бии, ниитын хиналта хэдэг комиссинууд ба булэгүүд бии гээд хэлэжэ магад. Тиимэньшье тиимэл даа. Зүгөөр, манай хинагшад хододоо һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр хинана гү?

Тиимэ, манай профсоюзуудай ажалша хүнүүдтэ ямар ажалшадай гэжэ хэлэхэ? Тиимэ өөрынгөө зүгһөө арадай депутадуудай Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдкомуудай профсоюзтай харилсангүйгөөр, аша үрэтэйгөөр хүдэлмэриижэ шадахагүй. Тэдэнэй хоорондохи холбоо харилсаае бүхы талаар, тэрэ тоодо дээдэ эжмжэндэшье бэхижүүлхэ хэрэгтэй.

Нүхэдүүд! Профсоюзай эрхэ болон харюусалгые саашадань үргэдхэлгэ, тэрэнэй нэрэ хүндые дээшэлүүлгэ, олониитэтэй тэрэнэй холбоое батадхалга социалис демократние хүтжөөхэ шухала шэглэлнүүдэй нэгэн мүн.

Ниитын эмхи бүхэн, тиин бүришье профсоюз өөрынгөө үүргые шадаал һаа һайнаар дүүргэхэ ёһотой, В. И. Ленинэй хэлэһэнэй ёһоор, олониитын һанаата боложо байдаг үдэр бүриин асуудалнуудые (т. 42. хууд. 209) улам дүүрэнээр хаража шидхэдэг байха ёһотой гэжэ парти хододоо тоолодог байнаб, мүнөөшье тоолодог юм. Тэрэнэй ашаар парти болон гүрэн манай арадай, манай обществын бүхы бүлэгүүдэй хүсэл зориг ба аша туһые политикадаа улам дүүрэнээр харуулха аргатай болоно бшуу.

Парти профсоюзда гүйсэд найдадаг, тэрэнэй эрхилжэ байгаа ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэдэг, эмхидхэлэй талаар тэрэнэй бэеэ даанхай байдалые хүндэлдэг. Совет обществын хүтэлбэрилхы хүсэл бологшо парти нэрэ хүндөөрөө профсоюзай нүлөөнэй дээшэлхэ ябадалда туһа хүргэдэг. Партийна органууд болон профсоюзай ажал хүдэлмэриин талаар хоорондоо һайнаар харилсан ажаллахадань, экономикын болон социальна асуудалнуудые, тэрэшэлэн культурна байгуулалтын ба совет хүнүүлэй оюун бодолой хүгжэлтын орёо шухала асуудалнуудые амжалтатайгаар шидхэхэдэ туһа болодог.

Социалиэмын дайсад — буржуазин сурталшад, реформистнууд, ревизионистнууд профессиональна союзуудые марксистско-ленинскэ партинуудһаа таһалха гэжэ үнинэй оролдодог, профсоюз «ямаршье юумэндэ хабаадаха ёһогүй» гэһэн теории тон шаңгаар идхадаг юм. Гэбэшье эдэ бүгэдэнь үнэн дээрэ юун болоноб гэхэдэ, профсоюзые буржуазна, политикын замда, хүдэлмэришэн ангиин аша туһада урбаха замда оруулха гэһэн һэдэлгэ болоно.

Манай ороной парти, гүрэн, профсоюз тус бүридөө өөрынгөө үүргэ дүүргэн, эбтэй эстэйгээр хүдэлдэг. Иимэ эбтэй эстэй, нэгэдэнхэй байхадань, коммунизмын хэрэгтэ амжалтануд туйлгадаха байна бшуу. Тиин энэ нэгэлэлые хэншье һуларуулжа шадахагүй!

Нүхэдүүд! Манай парти, манай арад зон совет профсоюзай уласхоорондын ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэдэг. Ажалшадай аша туһын түлөө, эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө эрхилэгдэжэ байгаа энэ ажал ябуулгань хилын саанахи ангиин талаар манай аха дүүнэртэ һайнаар мэдэрэгдэнэ. Манай съездэ хилын саанахи олон айлшадай хабаадажа байһаниинь энээн тухай гэршэлнэ. Тэдэниие үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, олон миллион ажалша хүнүүдтэ шухала хэрэгтэй ехэ хүдэлмэридөө амжалтануудые туйлахыень хүсэхыемни зүбшөөгыт!

Мүнөө үедэ бүхы оронуудай ажалшад, тэдэнэй профессиональна союзууд хэзээ хэзээнэйхиһээ батаар нэгэдэнги байха ёһотой. Ниитын аша туһа олон, тон олон лэ. Түбхын түрүүндэ дайнай аюулые зайсуулха, тургэнөөр зэбсэглэлгые болюулха, түгшүүрилтэ байдал һуларуулгые хамгаалжа батадхаха хэрэг болоно. Профсоюзай бүхэдэлхэйн Х конгресс энээниие эли тодоор харуулаа. Дэлхэйн профсоюзууд улам бата нэгэдэлтэй боложо байна, ангиин, империализмда эсэргүү тэмсэлэй үндэнөөр һаналаа нэгэдүүлнэ, сэрэг дайнай аюулда эсэргүү, эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ хүсэ шадалаа улам ехээр нэгэдүүлнэ гэжэ тэрэ харуулаа.

Тиигээд мүнөө уласхоорондын байдал тухай бүхы дээрэнь хэлэе. Тэрэ байдал орёо хэсүү, хурса байна гэжэ хэлэхэнь үшөөл бага гээшэ ха. Уласхоорондын харилсаанай бүхы саашанхи хүгжэлтэдэ аюул ушаруулагдажа байна.

Европын аюулгүй байдал болон холбоо харилсаанай талаар зүблөөндэ хабаалаһан гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй Мадридта болоһон уулзалгада, жэшээнь, юун болооб, харыт.

Аюулгүй байдал болон холбоо харилсаанай талаар үгэеэ ойлголсохо гэжэ түс конференцидэ арадууд даалгаһан байгаа бшуу. Теэд иимэ хүдэлмэри ябуулхын орондо США-гай правительствын болон Вашингтоной эли бодо хашалта доро НАТО-гай бусад зарим оронуудай үндэр тушаалта түлөөлэгшэд уласхоорондын байдалые аһан шадалаараа муудхахые оролдохо гэһэн тад ондоо хүсэлэнтэйгөөр Мадрид ерэһэн байгаа бшуу. Польшодо боложо байгаа доторой үйлэ хэрэгүүд шалтаг болгогдоһон байна. ПНРэй сейм ба правительство, мүн ПОРП-ын хүтэлбэрилэгшэд оронойнгоо дотоолын асуудалнуудые яажа шидхэхэ ёһотойб гэжэ НАТОгай бүлэглэлэйхид заабаринжа эхилээ. Мүн Советскэ Союзда, социалис хани нэгэдэлэй бусад оронуудта харилсаа, гүрдэлгэ хэгээ. Мүнөө дэлхэй дээрэ байгаа. эгээл шуһата муухай, хүн зондо тон харша засаг түрэнүүдые али болохоор харгалзадаг, өөрынгөө орон дотор профсоюзай болон бусад демократическа эмхинүүдэй ажал ябуулагшадые мүрдэн хэһээдэг правительствануудай түлөөлэгшэд «хүнүүдэй эрхэнүүдые хамгаалха» тухай үгэнүүдые эшэхэ нюургүйгөөр хэлэһэн байна.

Польшодохи үйлэ хэрэгүүд имагтал шалтаг болоо гэжэ дабтан хэлэнэб. Польшодо социализмые хэншье унагаажа шадахагүй. Польшын контрреволюционернүүдые гаргадаһаа зоригжуулагшад энээниие ойлгоно ха. Мадридта тэдэнэй дүүргэхэ болото зорилгонь ямар байгааб гэхэдэ, ниитэ байдалые улам шангадхаха. Баруун Европо тушаа США-гай харата түсэбүүдые бэелүүлхэ ябадалда туһалха гэһэн зорилго болоно. Тэрэниие Америкын шэнэ ракетэнүүдые табиха талмай болгохые хүсэнэ. Тэрэниие дай хёмороооной эхилээ һаань, харюугай сохилтые бэе дээрээ абаха газар болгохые хүсэнэ бшуу. Мүн тэрээнтээ хамта социалис оронуудай Баруун Европотой һайн экономическа холбоо хүгжөөлгэдэнь бүри ехээр һаалта хэхые оролдоно. Иимэ холбооной байгуулагдахада, Вашингтон ехээр дурагүйдэнэ. Ушарынь халаа Баруун Европо болбол экономическэ талаар тэрэнэй үрдилдэн тэмсэлдэдэг гол хүсэлэнгүүдэй нэгэниинь ха юм.

Иимэ ябуулганууд хэгдэжэ байхада, Европодошье, мүн дэлхэйн бусад хубинуудташье түгшүүрилтэ байдал һуларуулха, амгалан тайбан холбоо харилсаа байгуулха хэрэг саашадаа яаха гээшэб гэжэ ехээр болохоор болоно.

Мадрид хадаа һүүлшын үеын нэгэл жэшээ ха юм. Уласхоорондын харилсаан бүхы дээрээ мүнөө ехээр муудаха түйлда хүрөөл байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй гээшэ ха.

Нэгэ талаһаа — эб найрамдал бэхижүүлхэ, бүхы гүрэнүүдэй хоорондо эбэй ёһоной холбоо харилсаа хүгжөөхэ зам байна. Тиихэдээ гүрэн бүхэнэй бэеэ даанхай байдалые, эрхэнүүд болон аша туһыень нарин нягтаар хүндэлжэ, али алинайнгаа дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсангүй, бүгэдэ ниитын аюулгүй байдал болон бэе бэелээ найдаха ябадал бэхижүүлхын түлөө хамтаараа оролдоһоной үндэнөөр харилсан ажаллаха зам байна. Хельсинкидэхи зүблөөндэ абтаһан шидхэбэринүүдтэшье, үнгэрһэн арбан жэлэй үрэнүүд хоорондын бусад олон документнүүдтэшье энэ зам элэер тодорхойлогдонхой. Мүн үнгэрһэн арбан жэлэй туршада илангаяа Европын болон бусад арадуудай бодото дүй дүршэлөөр энэ зам тодорхойлон батадхагданхай.

Нүгөө талаһаа — «хүйтэн дай» һэргэлгын бодото дайнай мэнэ болохоор байдалда хүн түрэлтэниие нэтэрүүгээр түлхин баадхажа байгшадай аюултай зам болоно.

Тэдэ хүсэнүүд гүрэнүүдэй хоорондо олон зуун жэлэй туршада тогтоһон ерхын болон ёһо заншалай дүримүүдые зайсуулаад, тэдэнэй бэеэ даанхай байдал болон бүрин эрхыень усадхахые хүсэнэ. Тэдэнэр дэлхэйн политическэ картые хубилгахые, бүмбэрсэг дэлхэйн болон бүхы түбинүүдэй ехэ хубинуудыень «амиң шухала аша туһымнай» газар гээшэ гэжэ соносхоно. Тэдэнэр зарим гүрэнүүдые командалха, сүүдлэхэ болон бусадыень «хэнээхэ эрхэ» өөнэдтөө олгоо. Өөнэдынгөө дурагүй правительство болон гүрэнүүдые экономическа, мүн политическэ талаар «тогтуургүй болгохо» гэһэн түсэб эшэгүүргүйгөөр соносхоод, бодото, эзэрэнь бэелүүлхые оролдоно. Ямар нэгэн арадай бэрхэшээлтэ байдалда ороходонь, хара муухай сэдьхэлтэйгээр баярлана. Жинрэй һайн харилсаан болон уласхоорондын худалдаа наймаае элдэб «хорилтонууд» болон хашалтаар һолихые эрмэлзэнэ. Харилсаха, хэлсээ хэхын орондо зэбсэгтэ хүсэ хэрэглэхээр, үнгэрхэдөө ядерна буу зэбсэг хэрэглэхээр хододоо занана.

Эдэ бүгэдые харахадаа, гайхахын ехээр гайхагдана. Иимэ политикада ямар юумэн диилэнхи гээшэб: хүнгэн һэбхи ябадал, уласхоорондын хэрэгүүдтэ дүршэл багатай байһан ушар гү, али хүн түрэлтэнэй хуби заяанда хабаатай айхабтар шухала асуудалнуудта харюусалгагүйгөөр, сэхэ руунь хэлэбэл, балмад ёһоор хандаһан ябадал гү? — гэһэн асуудал эзэлүүдгүй гарана. Манайда бэшэ, харин США-гай томоотой бүржуазна хэллэлэй хуудаһанууд дээрэ иимэ политика «политическэ хосорол һандаралай хараа шэглэл» гэжэ нэрлэгдэһэн байна. Энэ тодоохойлолтые үндэһэ баримтагүй гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй. Энээнтэй дашарамдуулан, хашалта болон «хорилтонуул» тухай хэлэлтэй. Советскэ Союз түгэс экономикотой, баян нөөсэнүүдтэй ехэ орон юм. Харин социалис хани нэгэдэл бүхы дээрээ бүри ехэ. Тиин билэнэр ямаршье юумые тэсэжэ гарахабли, энээндэ хэндэшье ажаг һэжэг байха ёһогүй. Харин Вашингтоной союзнигуудныг гэжэ нэрлэдэг оронуудай дунда бүхы хүгжэлтэдөө галаадын худалдаа наймаанһаа һураггүй ехээр дуллыдаг оронууд олон бии бшуу. Тиин уласхоорондын худалдаа наймаанда болон зохид һайнаар экономическа холбоо тогтоолгодо дээрмэшэн ёһоор добтололго хэндэ ехэ муу хойшолонтой байхань мэдэгдэнэгүй.

Бодото байдалые үнэн зүбөөр сэгнэжэ хэлэбэл, уласхоорондын байдал саашадань хурсадхаха, улам түргэнөөр эзэсэглэхэ, түрэнүүлдэй хоорондохи тогтомол холбоое һандаргаха гээшэ нэгэшье арадта һайн байхагүй. Тэрэ тоодо американ арадташье һайн бэшэ. Харин бүхы хүн түрэлхидтэ ехэ гай гасалан асаржа болохо байна бшуу. Тиимэһээ иимэ хараа шэглэлые арадууд дэмжэхэгүй, саашадаа тэрэ һүнөөгдэхэ байха гэжэ бидэнэр батаар этигэнэбди. Тиин аюулта ябуулга үүсхэгшэдэй энээниие шадаал һаа түргөөр ойлгоо һаань, бүгэдэндэ һайн байха юм.

Советскэ Союз тухай хэлэбэл, бидэнэр бата бэхи эб найрамдалай хараа шугам, мүн ямаршье ниитын болон политическэ байгуулалтаһаань илгадгүй, бүхы гүрэнүүдтэй али алиндаа ашаг туһатай амгалан тайбан холбоо харилсаа хүгжөөн батадхаха гэһэн хараа шугамые шууд сэхээр, хэлбэришэгүйгөөр бариматлабди. Тиин Мадридтахи уулзалгада хабаадагшадай хүдэлмэриин дахин эхилхэдэнь, тэндэ сугларһан гол зорилгоёо эсэстээ бэелүүлжэ эхилхыень, Европодохи аюулгүй байдал болон холбоо харилсаан тухай асуудалые зүбшэжэ эхилхыень хүсэхэ байнабди. Мүн Европодо сэрэгэй түгшүүрилые һуларуулха, бүү зэбсэг хуряаха талаар конференци зарлаха тушаа зам нээгдэхэ ёһотой. Манай түбиин бүхы арадуудта энэ тон шухала болоод байна.

Нүхэдүүд! США түрүүтэй НАТО-гай бүлэглэлэй бэелүүллэг дайнда бэлэдхэлгын хараа бодол ба эзэрхэг түримхэй политикань оронойнгоо бэсэ хамгаалха шадалые ёһотой хэмжээндэ байлгахын тулада зохихо хэмжээнүүдые абахыемнай бидэние баадхана. Энэ хадаа мүнөөнэй дэлхэйн байдалһаа дулдыдан гараһан ехэ хэсүү хэмжээ ябуулга болоно. Тиин амгалан тайбан байгуулалтынгаа түсэбүүдтэ хохидол ушаруулан, бага бэшэ мүнгэ зөөри гаргашалхые тэрэ эринэ. Гэбэшье манай арадай, тэрэнэй ханинар болон союзнигуудай аюулгүй байдал хангахын тулада тон шухала хэмжээнһээ дээшэ нэгэшье түхэриг энэ хэрэгтэ гаргашалнагүйбди, гаргашалхашьегүйбди гэжэ би нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн байнаб. Тиин ерээдүйдэ обоо хүбөө буу зэбсэгые заха хизаргүйгөөр бэлэдхэн суглуулха бэшэ, харин дайнда бэлэдхэжэ байгаа хэмжээгээ али али талаһаа доошолуулха тухай нүгөө талатаяа зохид һайнаар үгээ ойлголсохо хэрэгтэй гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Энээнэй дашарамда Европодо ядерна буу зэбсэг хороохо тухай асуудал онсо анхарал хандуулхые эринэ. Дэлхэйн ракетэ-ядерна дайнай улам ехэ боложо байгаа аюулые зайсуулха хэрэгтэ энэ хадаа мүнөө тон год асуудал болоод байна.

Тус асуудалаар Советскэ Союзай оруулһан тодорхой, холын хараата дурадхалнуул таанадта. нүхэд, мэдээжэ: Европодо бии байгаа ба Европодо тараан тодхохоор хараалагдаһан ядерна буу зэбсэгүүдые хоёр талаһаа гурба дахин бага болгохо, тиигээд хожомынь дундуур зайда буудадаг, мүн тактическа ядерна хэрэгсэлнүүдһээ түс түбиие гүйсэд сүлөөлхэ. Американ тала әдэ асуудалнуудые томоотойгоор зүбшэлгэнөө. тэрэниие шиидхэлгэнээ хүлжана гэжэ мэдээжэ. Тиихэдээ тэдэнэр Советскэ Союз нэгэ талаһаа буу зэбсэгээ хуряаха ёһотой гэһэн бололгүй тэнэг эрилтэ табина. Баһаһан юм шэнги анээниие Вашингтондо «нулевой вариант» гэжэ нэрлэдэг байна.

Тиигэбшье адли тэгшэ эрхын, али али талын аюулгүй байха үндэнөөр үгээ ойлголсожо шадаха бэзэбди гэжэ билэнэр найдаһаарбди. Тиигэхэнээ байгатай үгөөршье, хэрэгээршье энээндэ али болохоор туһалнабди.

Европодо хоёр талаһаа ядерна хэрэгсэлнүүдые сэхээр хороохо тухай үнэн зүб хэлсээ туйлаха ябадалые хүнгэдэхэ хэрэмлэлэн, мүн һайн жэшээ харуулха зорилгоор совет хүтэлбэрилэгшэд нимэ шидхэбэри абаба гэжэ би мүнөө. хүндэтэ нүхэдүүд, таанадта дуулгаха байнаб: дундуур зайда буудадаг ядерна буу зэбсэгые СССР-эй Европодохи хүбида тараан тодхолгые өөрынгөө нэгэ талаһаа хойшолуулха. Мүнөө үедэ эндэ тодхогдоод байһан тиимэ буу зэбсэгые тоогой болон шанарай талаар хурянабди, мүн СА.4 болон СС-5 гэгдэдэг хуушан ракетэнүүдые СС-20 гэһэн, тэдээнэй ракетэнүүдээр һэлгэлгые тогтоонобди.

Энэ хойшолуулгамнай хэды болотор хүсэндөө байхаб гэхэдэ, Европодо тараан тодхохоор хараалагдаһан, дундуур зайда буудадаг ядерна хэрэгсэлнүүдые адли тэгшэ эрхын болон али али талын адли тэгшэ аюулгүй байха үндэнөөр хороохо тухай Холбоото Штадуудтай хэлсээнэй хэгдэтэр гү, али арадуудай аюулгүй байдалые хайхарангүйгөөр. США-гай хүтэлбэрилэгшэдэй «Першинг-2» гэжэ ракетэнүүдые болон жэгүүртэ ракетэнүүдые Европодо тараан тодхохо бэлэдхэл бодото дээрээ хэжэ эхилтэрнь хүсэндөө байха.

Саашань. Ядерна буу зэбсэг тараан тодхолгые хойшолуулха тухай хоёр талаһаа үгээ ойлголсобол, ерээдүйдэ хэлсээтэ ёһоор буу зэбсэг хороохо ябадалаа хараада абан, Европодохи ядерна хэрэгсэлнүүдэйнгээ тооё, һайн хүсэл харуулан, нэгэ талаһаа үсөөрүүлхээр бэлэмдй гэжэ бидэнэр урдань мэдүүлээ һэмди. Эб найрамдал тээшэ эрмэлзэжэ байһанаа, мүн хоёр талын абамаар хэлсээнэй түйлагдажа болохо арга боломжодо этигэжэ байһанаа харуулха зорилгоор шэнэ алхам хэхэ гэһэн шидхэбэри бидэнэр мүнөө абабабди. **Хэрбээ уласхоорондын байдалай дахин шэнэеэр хурсадаагүй һаань, Советскэ Союз дундуур зайда буудадаг өөрынгөө зарим тэды ракетэнүүдые өөрынгөө үүсхэлээр бүри энэ жэлдэ хороохо хүсэлэнтэй.**

Эдэ шидхэбэринүүд тухай соносхоходоо, бүхы дэлхэйн арадууд Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай байһыень, һайн хүсэл зориг харуулжа байһыень сэгнэхэ гэжэ этигэнэбди. Мүн бидэнтэй хэлсэх хэхэ баруун тээхи гүрэнүүд һайн һанаа харуулан, бүтэмжэтэй, болохотой алхамуудые хэжэ, манай эдэ хэмжээнүүдтэ хаһаусаха бэзэ гэжэ найданабди.

Гэхэтэй хамта иимэ юумэн тухай гон тодоор һэрылэн хэлэхые өөрынгөө уялгада тоолонобди. Хэрбээ США-гай болон НАТО-гай талаар тэдэнэй союзнигуудай правительствануудаа арадуудай эб найрамдалые хүсэжэ байһые хайхарангүйгөөр, СССР-эй газар дээрэхи объектнүүдые буудажа шадаха хэдэн зуун американ шэнэ ракетэнүүдые Европодо тараан тодхохо түсэбөө бэелүүлээ һаань, дэлхэй дээрэ ондоо стратегическа байдал тогтохо байна. Холбоото Штадуудай зүгһөө манай ороноо болон манай союзнигуудта нэмэлтэ бодото аюул тохёолдуулагдаха байна. **Ушар иимэһээ бидэнэр харюугай хэмжээнүүдые абаха баатай болохобди. Энээнэй эсэстэ нүгөө талынхид, тэрэ тоодо Холбоото Штадууд өөрөө, тэрэнэй газар дайдань манайхидал адли байдалда ортохо байна. Энээн тухай мартажа болохогүй.**

Стратегическа ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хороохо тухай СССР США хоёрой үгээ ойлголсохо тухай асуудалай эб найрамдалай хуби заяанда, дэлхэйн ядерна дайнай аюулые багадхалгада айхабтар ехэ удха шанартай байһан тухай энэ ушар үшөө дахин һануулна. Хэнэйшье мэдэһээр, 1979 ондо гар табигдаһан, энээн тушаа хэгдэнэн договорые США хүсэндэнь оруулхаяа арсаһан байна. Тус асуудалаар саашадаа хэлсээ хэхые Вашингтон мүн лэ мүнөө хүрэтэр хүсэнэгүй. Гэхэтэ

КПСС-эй XXVI съездын шийдхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

БАГАШУУЛЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ЭМХИ ЗУРГААНУУД

Иргуулида ороодуй хүүгэдые хүмүүжүүлгэ хадаа үзэн турын хэрэг. Советскэ Коммунис парти, Совет гүрэн эгээл бишыхан эрдэмтэдые хүмүүжүүлхэ, тэдэ-ые Һургуулида орохыень дахь хэрэгтэ горитой анхаал хандуулдаг гэжэ мэдэжэ. Һургуулида ороодуй хүүгэдые хүмүүжүүлгын шаа саашадань һайжаруулхай КПСС-эй XXVI съезд материалнууд соо, правительствын бусад документууд соо эли тодоор тэмдэглэгдэн.

Эрэл партиингаа, засагайгаа тогтоол, шиидхэбэрүүдые бэелүүлхэ талаар Буряад АССР-тэ юун хэгдэбэ.

Энэнхы дээрээ Буряадай Гэгээрэлэй министрствын мэдэлдэ хүүгэдэй саад болон сад-яслинуудые эдэлдоно. Эдэ эмхи зургаануудта хамтадаа 24780 хүүгэдэй хүмүүжүүлгэдэжэ байдаг Һургуулида ороодуй хүүгэдэй 178 эмхи зургаан хүдөө газарта хүдэлжэ, 13,5 мянга хүүгэдые хүмүүжүүлнэ. Эдэ хүүгэдэй бүхы саадуудай болон сад-яслинуудай дотоо типовой байра байдаг юм.

Гэгээрэлэй министрствын мэдэлдэ ородоггүй, үлэгэн эмхи зургаанай, заводой, фабрикомбинадай мэдэлдэ байдаг саадуудые, сад-яслинуудые, тоололсобол, Буряадай АССР-тэ Һургуулиин наһа гүйцэдэ хүүгэдэй 589 эмхи зургааннуудые эдэлдоно. Бүхы дээрээ 20 арбаад мянган үхибүүд хүүлэгдэжэ байдаг гээжэ. Харин 348-ниинь хүдөө газарта оршожо, нилээд олон үхибүүдтэй.

Эдэ буряад Һургуулиин зургаан наһатай 2409 үхибүүд Һуража байна. Тэдэнэ Һралсалай программа хаагдаһан хүүгэдэй саадайхида дүйцэнэ юм.

Сүдахи табан жэлдэ Хойталай, Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайнай, Прибайкалиин, Тункинай, Бэшүүрэй, Улаан-Удэ районуудта хүүгэдэй саадууд оороор баригдаһан байна.

Республикын малшадые соо болон ажаһуудалай таһалгаа саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» «Өбкомой бюрогой, Буряад АССР-эй Министрүүдэй Советэй 1973 оной 13-да баталан абатогтоол хадаа Һургуулиин ороодуй хүүгэдэй эмхи зургаануудые хүгжөөхэ хэрэгтэй удха шанартай байдаг Колхозуудай болон совхозуудай түб Һууринуудта хүүгэдэй саадууд, сад-яслинуудые баригдаа бшуу. Гэбэшэ дээрэ саадууд, иматтал хүүгэдэй Һууритай-ые баригдадаг байһаниинь Һуралсалай хэрэгсэлнүүд хүртэнэгүй. Магнитофон, проигрыватель, эпидиаскоп, фильмоскоп, телевизор мэтын техническэ хэрэгсэлнүүдээр имагтал хүүгэдэй тэмдэ саадууд хангагданхай юм. Харин бага-комплектнэ саадууд тиимэ юмэгүй.

Юрэдөө, хүүгэдэй саадуудай материальна үндэһые һайжаруулха талаар шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон.

Тиихэдэ саадууд хүүгэдэй литератураар һайн хангагданхай. Зүгөөр буряад хэлэн дээрэ хүүгэдэй уран һайханай литература хомор. Мүнөө хүүгэдэй саадуудта буряад үхибүүдые түрэлхи хэлэн дээрэнь Һургаха программа зохёогдожо байна. Һургуулида ороодуй үхибүүдтэ зорюулһан юумэнүүдые уран зохёолшод, поэдүүд үсөөнөөр бэшэнэ. Тиимэһээ Буряадай номой хэбгэл бишыхан үхибүүдэй уншахаар (тэдээндэ уншажа үгэхөөр) зохидхон рассказуудые, шүлэгүүдые буряад хэлэн дээрэ үсөөнөөр хэблэжэ гаргана.

Хүүгэдэй саадта үхибүүдые абаха талаар арадай ажахын түсэб жэл бүри дүүргэгдэнэ. Зарим саадуудта түсэбөөр хараалгдаһанһаа олон үхибүүд абтана. Гэхэтэй хамта үхибүүдэ саадта ябуулха дуратай бүхы түрэлхидэй мэдүүлгые хангаха аргагүйдэнэбди. Улаан-Удэдэ, Северобайкальскда, Кабанскын, Загарайн районуудта үшөө олон үхибүүд саадта ябанагүй гээшэ.

Бүхы республика дотор хүүгэдэй саадуудые, сад-яслинуудые даагшаар 584 хүн хүдэлнэ. Тэдэнэй 549-ниинь педагогическа гү, али медицинскэ эрдэмтэй. Тиихэдэ 4669 хүмүүжүүлэгшэд багашуулые хүмүүжүүлгын хүндэтэ хэрэг ябуулна. Тэдэнэй 4004-ниинь педагогическа болон хүгжэмэй мэргэжэлтэд болоно.

Хүүгэдэй эмхи зургааннуудые тусхай мэргэжэлтэдэр хангаха асуудалда саг үргэлжын анхаал хандуулагдана. Зүгөөр бүхы районуудта энэ асуудал шиидхэгдээгүй. Жэшэнь, Баунтын районой хүүгэдэй саадуудые даагшанарай ороондоо 78,5 процентнь Эдэдын болон Прибайкалиин районуудта 80 процентнь, Ахын райондо 75 процентнь педагогическа болон медицинскэ эрдэмтэй юм.

Хүүгэдэй саад олошорно. Тиимэһээ Улаан-Удын 2-дохи педучилищи хүүгэдэй саадуудые кадрнуудаар гүйсэд хангажа шаданагүй. Ушар иимэһээ Улаан-Удэдэ 11-дэхи хоёр педкласс нээхэ баатай болоһон байнабди. Хоёрдохи жэлээ тэдэ классууд хүдэлнэ. Мүнөө тэдэ классуудта 60 хүн Һурана. Дүүргэжэ гарахадаа, тэдэнэр хүүгэдэй эмхи зургааннуудта эльгээгдэхэ юм.

Гэхэтэй хамта Һургуулида ороодуй хүүгэдые хүмүүжүүлгын эмхи зургааннуудай хүдэлмэридэ бии байһан дутуу дунданнуудые хамтын хүсөөр усадхан, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые шиидхэжэ, хүмүүжүүлэгшэдэй мэргэжэлые дээшэлүүлдэг. Мүнөө олонхи районуудта Һургуулиин наһа гүйсөөдүй. Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ асуудалые эрхилдэг штатна методистнууд гэгээрэлэй таһагуудта бии болгогдонхой. Методистнууд А. А. Коновалова (Сэлэнгын район), Е. Д. Цыденова (Хурамхаанай район), В. Н. Розоренова (Загарай) хүдэлмэриеэ оншотойгоор, зохёохы ольһотойгоор ябуулна.

Хүүгэдэй саадуудта ябадаг багашуулай үхаан бодолые хүгжөөхэ, тэдэнийе Һургуулида бэлдэхэ зорилго табигдадаг шуу даа.

Тиихэдэ хүүгэдэй бэеын тамирые хүмүүжүүлхэ талаар саадууд, сад-яслинуудта өөрын онсо гуримтай болонхой. Хүүгэдэй саадуудта үхибүүдэй бэеын тамирые хүмүүжүүлхэ талаар арга боломжо бии болгогдонхои. Улаан-Удын хүүгэдэй 143-дахи, 173-дахи саадуудта үхибүүдые тэмаруулжа пургаха талаар дүй дүршэл бии болоо.

Гадна гэр үзүүрэй ажал хүүлэжэ Һургаха, сэдьхэл бодолой талаар, гое һайханда дуратайгаар үхибүүдые хүмүүжүүлхэ гээшэ хүүгэдэй саадуудай, сад-яслинуудай гол зорилгонуудай нэгэн болоно.

Үхибүүдэй элүүрые хамгаалха асуудалда Һүүлэй үедэ горитой анхаал хандуулагдадаг болоо. Элүүрые хамгаалгые һайжаруулха, үхибүүдэй үбдэхэ үшарые үсөөрүүлхэ талаар Бүхсоюзна харалгада республикымнай хүүгэдэй саадууд, сад-яслинууд хабаадаа һэн. Тэрэ харалгын дүнгэй гаргагдахада, РСФСР-эй Гэгээрэлэй болон Элүүрые хамгаалгын министерствэнүүдэй коллегиин, профсоюзуудай ЦК-гай президиумүүдэй хамтын шиидхэбэриин ёһоор, Улаан-Удын хүүгэдэй 64-дэхи сад-яслиин педколлектив РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын, гэгээрэлэй, дээдэ Һургуулиин болон эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн.

Гэбэшье республикын хүүгэдэй бүхы эмхи зургааннуудта үхибүүдэй үбшэлхэ ябадал тиимэ ехээр доошоо ороо гэжэ хэлэхын аргагүй.

Хүүгэдэй саадуудай гол зорилгонуудай нэгэн хадаа үхибүүдые Һургуулида бэлдэлгэ гэжэ дээрэ дурдаа һэм.

1982 оной январиин 1-дэ республика доторнай зургаан наһаяа гүйсэһэн үхибүүд олон. Тэдэнэй олонхидынь хүүгэдэй саадай бэлдэхэлэй бүлэгтэ, 2458 үхибүүд бэлэдхэлэй бүряад класста ябана. Юрэдөө, нэгэдэхи класста орохо бүхы үхибүүдэй 75,9 процентнь бэлэдхэл гаража байна гээшэ. Хурамхаанай, Захааминай, Ахын, Прибайкалиин районуудта багашуулые Һургуулида бэлдэхэ хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана.

Сэхыень хэлэхэдэ, мүнөөдэр хүүгэдэй саадта ябажа байһан үхибүүд юрэнхыдөө 15—18 жэлэй үнгэрхэдэ, ажалай залуу халаан болохо ёһотой. Тиимэһээ холын хараатайгаар хүдэлмэриеэ ябуулха ёһотой болонобди.

Һургуулида ороодуй үхибүүдые хүмүүжүүлгын эмхи зургааннуудай хүдэлмэридэ бии байһан дутуу дунданнуудые хамтын хүсөөр усадхан, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые шиидхэжэ, бишыхан эрхэтэдые һайнаар хүмүүжүүлхын тула хүмүүжүүлэгшэд, хүүгэдэй саадуудые даагшад, методистнууд, гэгээрэлэй эмхи зургааннуд, бүхы хүсөөэ элсүүлхэ зэргэтэй.

П. БОРГОЛОВ,
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министрэй орлогшо.

ДЕПУТАДУУД ТООСОНО

Арадай депутадуудай Улаан-Удын городской Советдэй бүлэг депутадуудай Һунгагшадтайгаа һаяхан уулзаба. Республикын хэлхеэ холбооной управленийн начальник, городской Советдэй транспорт ба хэлхеэ холбооной талаар саг үргэлжын комиссийн түрүүлэгшэ, депутат В. Р. Счиров Һунгагшадай урда тоособо.

Тус комиссийн гэшүүд үнгэрһэн үе соо 15 заседани үнгэргэжэ, 21 асуудал зүбшэн хэлсээ юм. Комиссийн заседани дээрэ хэлхеэ холбооной автобазын, Улаан-Удын пристаниин, Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой, харгы барилгын управленийн хүтэлбэрилэгшэд тоосоһон байна.

Саг үргэлжын комиссийн дурадхалнуудые бодотоор бэелүүлэн, транспорт ба хэлхеэ холбооной предприятинууд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбүүд болон социалис уялганнуудаа амжалтатайгаар дүүргэ гэжэ тэмдэглэгдээ. Мүнөө СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр үгтахын түлөө социалис мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байнхай. Депутадуд Сухорукова, Корнаков, Зелинская болон бусад уулзалгада хабаадажа, үгэ хэлэһэн байна.

Һунгагшад депутадуудта олон асуудалнуудые табижа, харюунуудые абаһан байна.

Уулзалга һонирхолтойгоор, аша туһатайгаар үнгэрөө.

Б. СОТНИЧ,
худэлмэришэн корреспондент.

ГАНСАЛ ЭМ ДОМООР БЭШЭ...

—Доктор, һүүлэй үедэ толгойнмни тэсэшэгүйгөөр үбдэдэг, нюдэмни бүрүүлтэдэг болоо. Һуниндөө нойроошье алданхаили,—гэжэ дундуурхан нанаһай нэгэ хүн залуубтар эхэнэр врачта хандажа, нюдөөшье сабшалангүй, харюу хүлеэгээд һууна.

Пүмпэгэр сагаан малгайтай, саб сагаан халаадтай врач худөөгэй эмнэлгын газарһаа асарһан саарһыень уншажа үзөөд, «Толгойтнай үнинэй үбдэдэг болоо гү?» гээд асууба.

—Гурбан жэл тухайда...

—Гурбан жэл гэнэбты...— гэжэ врач даотан дуугарба. Эдаань олон асуудалнуудые табижа, үбшэлэн тухаинь дэлгэрэнгыгээр бэшэжэ эбаба.

— Лабораторно шалгалта гарахал болобот,—гэжэ хэлээд, хэдэн саарпа үгөө һэн. Хамаг шалгалтын дүнгүйдэй гаргагдахада, шупанаи нудаһанууудай үйтарһан дээрэнээ, үшөөшье хэдэн шалгаганһаа толгойн үбшэн бии болоо гээд элирбэ.

—Медигүүд энээнийе «гипертоническа» үбшэн гэжэ нэрлэдэг. Энэ үбшэнийе гүйсэд эмшэлхэ бүхы арга боломжонууд дуурһан оии. Үбшэн хүн врачай заабари зүбшэл нариннаар сахяа һаа, заатагүй эдэгэхэл даа,—гэжэ Улаан-Удын 3-дахи поликлиникын терапевтическэ отделениие даагша врач Элеонора Ендоновна Цыбикова тобшолон хэлэһэнэй удаа үнөөхи үбшэнтэнөө больницада эмшэлүүлхээр зуушалга үгэжэ, эльгээһэн байна.

Энээхэн зураглал соогоо 3-дахи больницын шадамар бэрхэ врачнууд, медсестранар, тогоошод тухай хөөрэжэ, тэдэнэрэй үбшэн хүниие элүүр болгохо хэрэгтэ өөр өөрынгөө хубитые оруулна гэжэ баталха дуран хүрөө һэн. Эмнэлгын энэ газарта өөр өөрынгөө уялгануудые дүүргэжэ байһан эдэ хүнүүд үбшэнтэндэ энэрхы зохидоор хандадагынь хэды һайшаалтайб. Тиимэһээл дурадхал багомдолнуудай дэбтэр соо бэшэгдэнэн магтаалай, үреэлэй үгэнүүдые тооложо барахаар бэшэ юм.

Больницын худэлмэриие ахамад врач, коммунист Александра Ивановна Паршкова хүтэлбэрилдэг. Дүй дүршэл ехэтэй болоһон мэргэжэлтэн 1948 ондо медицинскэ институт дүүргэһэн. 1962 онһоо 3-дахи больницада ахамад врачай туша аалда худэлнэ. Бэрхэ эмхидхэлшэ, «долёобортоо домтой» врач хорин жэлэй туршада нэгэ газартаа таһалгаряагүй худэлхэ зуураа Буряадай АССР-эй болон РСФСР-эй габьята врач гэһэн нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэһэн байна. Оролдосотой нариһ ажалайнгаа түлөө Александра Ивановна «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, «Шэн габьята ажалай түлөө. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо» гэһэн медаляар, «Элүүрые хамгаалгын отличник» гэһэн тэмдэгээр, олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан. Коммунис ажалай ударник А. И. Паршкова дээдэ категориин врачай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, эдэ шагналнууд Александра Ивановнагай албанайнгаа уялганудые дүүргэлгэдэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулдагые гэршэлнэ бшуу.

Гадна А. И. Паршкова уялгата худэлмэриингөө хажуугаар нинтын ажабайдалда эдэбхитэй хабаададаг. Хэдэн удаа, тэрэ Улаан-Удын Советскэ райсоведтэ депутадаар һунгагдаһан юм. Хүн зонһоо ороһон дурадхалнуудые бодотоор дүүргэхын, тэдэнэй этигэл найдабариие харюулхын тула ходо оролдожо ябадаг. Тиимэһээл «хожом хүүжэб, һүүлдэнь шиидхүүжэб» гэжэ һанаа амар һууха зан тэрэндэ үгы. Хамта худэлдэг нүхэдтөөшье эгээл нимэ эрилтэтэйгээр хандадаг байха юм.

Удаадахи врач-терапевт Елизавета Владимировна Будаева тухай хөөрэхэдөө, мүн лэ гүрэн түрын зүгһөө олон хайра шагналда хүртэнэн, «Элүүрые хамгаалгын отличник» гэһэн нэрэ зэргэтэй гээд дурдалтай. Партиин гэшүүн Е. В. Будаева худэлмэридөөшье, ажабайдалдаашье совет хүнэй һайн һайхан шэнжэнүүдые элирхэйлэн ябадаг.

Хүниие ганса эм домоор эмнэхэ бэшэ, харин налгай урин хандасаараа баярлуулжа, «эдэгээхэб» гэһэн этигэлыень бүхэжүүлдэг врачнууд Т. В. Малышева, Е. А. Шафирова гэгшэд удэр бүриингөө худэлмэрние хүн зоной элүүр энхэ байлгада зорюулдаг юм. Т. В. Малышева коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Харин физио-терапевт мэргэжэлтэй Е. А. Шафирова медицинскэ худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой президиумэй гэшүүн юм.

Врачнуудай заабаряар эмнэлгэ хэдаг медсестранар гүйсэд наринаар худэлмэрээ хэхэ уялгатай. Энэл ушарта үбшэнтэн эдэгэхэ бшуу. 3-дахи больницын ахалагша медсестра Т. А. Гаврина, медсестранар Н. М. Майорова, И. С. Чернявская, В. С. Бояршина, З. В. Березкова гэгшэд шударгы оролдосотойгоор эмнэлгэ хэдэг, эм дом тараяха, зүбшэл заабари үгэхэ, тарилга хэхэдээ тон бэрхэнүүд юм.

Үбшэн хүндэ амтатай, һайн шанартай эдеэн хэрэгтэй ха юм даа. Эндэхи тогоошод В. А. Толмачева, А. Т. Шишмакова гэгшэд эгээл нимэ эдеэ бэлдэдэг шадабаритан мүн. Палатануд соо ариг сэбэр байхын, үбшэнтэнэй амархада таруу эрхэ байдал тогтоохын тула санитарканууд С. С. Абашеева, Н. Н. Тамарина, Е. Ф. Суворова гэгшэд оролдодог.

«Элүүр энхэ, солбон габшагай ажаһууха арюухан дэ» гэһэн һайхан дүүн бии. Улаан-Удын 3-дахи больницада худэлдэг эхэнэр эмшэнтэн ямаршье хүнэй, ямаршье сагта эгээл нигэжэ дуулажа ябахын тула хүсэ шадалаа гамнанагүй.

Д. АЮШЕЕВ,
худөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Э. Е. Цыбикова, Е. А. Шафирова, Р. И. Помулева, В. А. Тарнуев гэгшэд эдэлжэтэ асуудал зүбшэн хэлсэнэ.

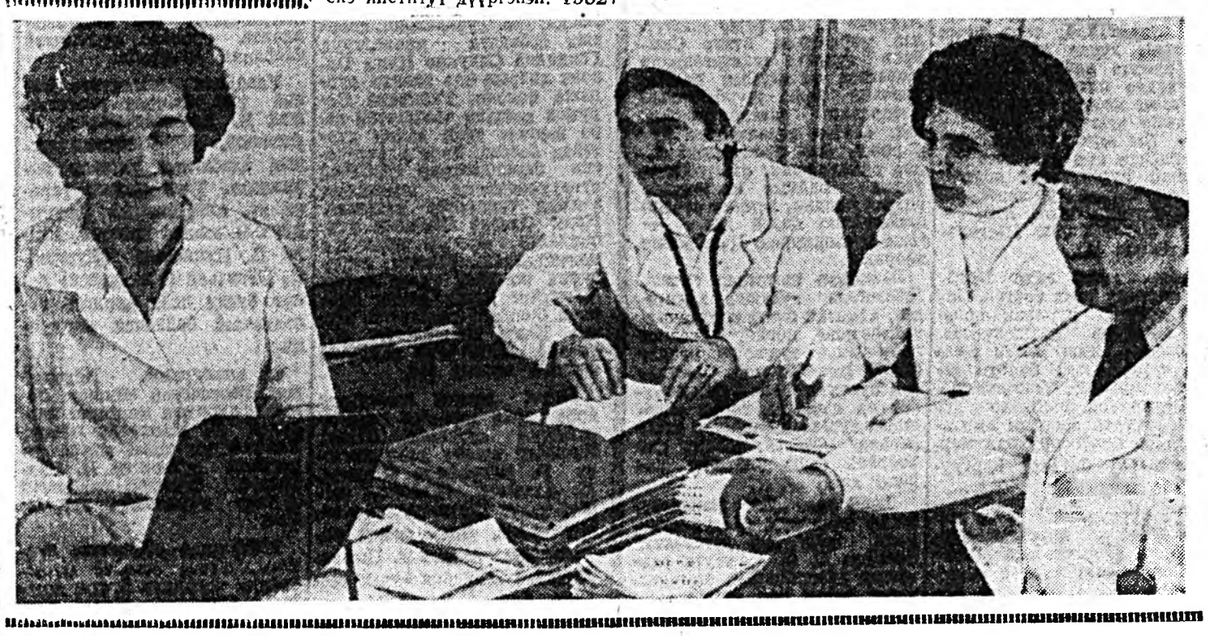

Социалис ороннуудаар

ЭМХИНҮҮД ШЭНЭДХЭН ЗАХАРУУЛАГДАНА

ПРАГ. 1985 ондо ГДР-ийн хүүгэдэй саадуудаар дамжан, 29 мянга тонно ашаа зөөгдэжэ ирэхэ юм. Энэнь 1980 оной 2 дахин шахуу. Чехословакийн мэргэжэлтэд 1982 оной түсэбые болзорьёоснь урид дүүргэхэ талаар социалис уялганууд-ые абажахай. Агууехэ Октябриин 65 жэлэй ойн ба Чехословакийн профсоюзуудай болохосо байгаа X съездын хүндэлэлдэ ажалай энэ үүсхэл гаргагдаа юм.

Мүнөө жэл Пражска метрогой барилгашад миллион хахад шахуу кроной барилга хэхэ. Хотын түбөөр Смихов район хүрэтэр, тэрэшэлэн худэлдэг хоёр линиин шэнэ участогууд дээрэ 5,5 километр тоннель малтаха. Гостиварж райондо шэнэ депогой барилга дээрэ ехэ худэлмэри хэгдэхэ болоно.

Советскэ Союзһаа барилгын хүсэ ехэтэй техникэ Прага эльгээгдэдэг. Тиин энэнь олон мянган хүн зонтой коллективэй амжалтайгаар худэлхэдэнь, урдынхидал мэтэ шухала үүргэ дүүргэхэ. Мүнөө жэл 19 миллион түхэригэй машинануд, механизмуд болон бусад түхеэрэлгэнүүд СССР-һээ Чехословакийн ниислэл хото эльгээгдэхэ байна.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ТУҺАЛАМЖЛАР

ХОШИМИН. Түрүүшын бүлэг совет барилгашад ороной урда хубидахи Донгнай провинци ошонхой. Тэндэ Советскэ Союзай туһаламжаар ороной эгээл томо гидроэлектростанциинуудай нэгэн — 300 мянган киловатт хүсэтэй Чнань станци баригдажа эхилээ.

Хошиминийнээ холо бэшэ ГЭС барилга хадаа гансал Вьетнамай энэ томо хотын экономикые бэшэ, мүн ороной урда районуудай арадай ажахые хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай юм. Тобшолон хэлэбэл рэглэжэ, 360 миллион шахуу форинтын экономическа ашаг үрэ абтаха ёһотой.

ТҮСЭБӨӨ БОЛЗОРЬООНЬ УРИД ДҮҮРГЭХЭ

ПРАГА. Эндэхи метро баригшад болон тэдээнтэй суг-таа худэлдэг совет мэргэжэлтэд 1982 оной түсэбые болзорьёоснь урид дүүргэхэ талаар социалис уялганууд-ые абажахай. Агууехэ Октябриин 65 жэлэй ойн ба Чехословакийн профсоюзуудай болохосо байгаа X съездын хүндэлэлдэ ажалай энэ үүсхэл гаргагдаа юм.

Мүнөө жэл Пражска метрогой барилгашад миллион хахад шахуу кроной барилга хэхэ. Хотын түбөөр Смихов район хүрэтэр, тэрэшэлэн худэлдэг хоёр линиин шэнэ участогууд дээрэ 5,5 километр тоннель малтаха. Гостиварж райондо шэнэ депогой барилга дээрэ ехэ худэлмэри хэгдэхэ болоно.

Советскэ Союзһаа барилгын хүсэ ехэтэй техникэ Прага эльгээгдэдэг. Тиин энэнь олон мянган хүн зонтой коллективэй амжалтайгаар худэлхэдэнь, урдынхидал мэтэ шухала үүргэ дүүргэхэ. Мүнөө жэл 19 миллион түхэригэй машинануд, механизмуд болон бусад түхеэрэлгэнүүд СССР-һээ Чехословакийн ниислэл хото эльгээгдэхэ байна.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ТУҺАЛАМЖЛАР

ХОШИМИН. Түрүүшын бүлэг совет барилгашад ороной урда хубидахи Донгнай провинци ошонхой. Тэндэ Советскэ Союзай туһаламжаар ороной эгээл томо гидроэлектростанциинуудай нэгэн — 300 мянган киловатт хүсэтэй Чнань станци баригдажа эхилээ.

Хошиминийнээ холо бэшэ ГЭС барилга хадаа гансал Вьетнамай энэ томо хотын экономикые бэшэ, мүн ороной урда районуудай арадай ажахые хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай юм. Тобшолон хэлэбэл, 360 миллион шахуу форинтын экономическа ашаг үрэ абтаха ёһотой.

ТҮМЭР ЗАМУУДЫЕ ШЭНЭДХЭН ЗАҺАНА

СОФИ. Мүнөө жэл «Трансстрой» нэгэдэлэй коллектив 150 миллионһоо дээшэ левэй барилга хэхэ. Харгын барилгашад 156 километр ута үүмэр зам электрижүүлхэ юм. Тингэжэ Софи—Русе—Варна—Софи гэһэн түмэр замай сахаригаар ашаа электрын эльгэ хүсөөр зөөгдэдэг болохо. Русе болон Радомир хотонуудта баригдажа байдаг машина бүтээлгын заводууд болон Бургас шадарай металлургическа шэнэ баазые түмэр зам ороной гол замуудтай холбохо байна. Софи—Пловдив гэһэн участогта поезднуудай ябалгые хүтэлхэ автомат нэбтэрүүлэгдэхээр хараалагдана.

КОНСТРУКТОРНУУД ХАРИЛСАН АЖАЛЛАНА

БЕРЛИН. Советскэ Союзай, ЧССР-эй болон ГДР-эй 25 промышленна предприяти кузнечно-прессэй түхеэрэлгэнүүдые байгуулха конструкторска бюрогой худэлмэридэ хаоаадалсадаг. Эрфурт хотодохи кузнечно-прессэй түхеэрэлгэнүүдэй комбинадай генеральна директор Г. Крокерой мэдээсэһэнэй ёһоор, автомадаар хангагдаһан прессэй комплекснууд болон поточно лининүүдэй, гидравлическа двигательнүүд ба бүтээсэ ехэтэй кузнечнэ автомадуудай түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые зохёохо талаар тэдэ харилсан худэлдэг юм.

Гурбан ороной конструкторнууд болон инженернүүдэй хамтын худэлмэри хадаа шэнэ түхэлэй кузнечно-прессэй түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэдэ гарадаг сагые 20—25 процентээр хорооҳо арга олгоно.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС АПН

СЪЕЗД ДҮҮРЭБЭ

МЕХИКО. Мексикын нэгдэмэл социалис партиин (ОСПМ) I съезд эндэ болоод тараба. 500 гаран делегадууд партиин гол документнүүдые — гол ёһонуудай декларацы, программа болон устав баталан абаа.

Партиин тактикын ба стратегиин асуудалнуудта, тэрэнэй үзэл сурталай хараа шэглэлдэ съезд дээрэ ехэ анхаал хандуулагдаа.

ОСПМ-эй Центральна Комитет 75 гэшүүдһээ бүридүүлэгдэн Һунгагдаба.

Кубые, Никарагуае, Гренадые, тэрэшэлэн эрхэ сүлөөгэй, демократиин ба бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмцэжэ байгаа Сальвадорой, Гватемалын арадуудые дэмжэһэн шиидхэбэри съезд баталан абаба.

ОСПМ-эй ЦК-гай Политкомисси, ЦК-гай генеральна секретарь ЦК-гай пленум дээрэ Һунгагдаха.

Съездын дүүрэмсээр пленум боложо, ОСПМ-эй Генеральна секретариадай гэшүүн Арнальдо Мартинес Вердуго тэндэ үгэ хэлээ. Тиихэдээ, шэнэ парти тухай хөөрэбэ. Советскэ Союзтай, социалис хани нэгэдэлтэ бусад ороннуудтай һанал нэгэтэй байһанаа партиин үмэнэһөө элирхэйлээ.

САЛЬВАДОРТОХИ БАЙДАЛ

НЬЮ-ЙОРК. Сальвадорой патриодуудай «Венсеремос» гэжэ радиостанци Сальвадорой граждан зониие хамгаалха үрэтайгаар ООН-до, Уласхоорондын Улаан хэрээһэндэ, уласхоорондын бусад эмхинүүдтэ хандаба.

Хархис сэрэгэйхид США-һаа абаһан самолёдууд, вертолёдууд ба артиллери хэрэглэн, үнгэрэгшэ неделиин хэдэн үдэрэй турша соо Сан-Исифро, Санта-Клара хотонуудай (Сан-Висенте департамент) хооронһохи олон нютагуудые бомбодоһон, буудаһан байна гэжэ радиостанци мэдүүлнэ. Энэ райондо хунтын хэһэн ээлжээтэ мүрдэлгэнүүдһээ уламжалан, түрэл нютагуудһаа гараһан 10 мянга тухай таряашад энэ райондо байһан юм. Алуулагшад ба шархатагшадай тоо мүнөөдөө хүсэд тодорхойлогдоогүй.

САН-ХОСЕ. ФНО-гой командованиг Сальвадортохи мүнөөнэй байдалые шэнжэлхэ зуураа һүүлэй үедэ патриодуудай туйлаһан сэрэгэй-политическэ амжалтануудые тэмдэглэбэ. Санта-Ана, Сан-Мигель ба Сан-Висенте гэхэ мэтэ томо городуудай гарнизонуудта һаяхан хэгдэһэн добтолгонууд, хунтын сэрэгүүдэй гээлтэ хоролтонууд оршон байдалай шанарай талаараа хуоилһые гэршэлнэ. Һая бологор аюулгүй гэжэ дайсадай тоолодог байһан газарнуудта партизанууд добтолдог болонхой.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Түбэй Америкэ ба Карибска далайн нютагуудта гадаадаһаа түримхэйлэн добтолгые Бразили буруушаана, — гэжэ Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Р. Сарайва Геррейру «Эстаду ди Сан-Паулу» газетэдэ интервью үгэхэдөө мэдүүлбэ.

БАҺА НЭГЭ ЗЭРЛИГ МУУХАЙ ААША

НЬЮ-ЙОРК. Гватемалын засаг захиргаанай үйлэдэһэн үшөө нэгэ зэрлиг муухай алалга хюдалга тухай элитэ болобо. «Бүгэдэ ниитын һунгалта» гэдэгэй урда тээхэнэ, үүрэй сайха үеэр Потрево-Вьехо тосхоной хүн зон автомадуудай таршаганахада, һээриһэн байгаа. Мүрдэгшэд индеецүүдэй орбогор заахан гэрнүүд худар гэнтэ гүйлдэжэ ороод, тэндэ байгшадые буунуудай хүрзөөр наншан, үйлсэдэ намнажа гаргаба. Галзуурһан солдадууд зэбсэгүй хүнүүдые захагүй буудажа ороһон байна. Энэ үглөөгүүр Гватемалын Киче гэжэ баруун-хойто департаментын Потрево-Вьехо ба бусад тосхонуудай Майя-Киче угсаатан 200 шахуу индеецүүд буудагдажа алагдаад, удаа тээнь толгойгүй болгогдоһон байба. Энэ зэрлиг хюдалга тухайда, Гватемалын хэблэлэй мэдээнүүдые үндэнэ болгон, Эн-би-си гэдэг телевизионно компаниин эрхилэгшэ мэдээсэбэ.

АМЕРИКАН СЭРЭГЭЙ СТРАТЕГҮҮДЭЙ ТҮСЭБ

ВАШИНГТОН. Америкын сэрэгэй стратегүүд тактическа ядерна зэбсэг хэрэглэхэ дайшалхы ябуулганууда түсэб зохёогоо. «Хизаарлагдамал» ядерна дайн хэгдэжэ яһала боломоор гээд тоолодог президент Рейганэй хараа бодолдо тэрэнь таараалдана. «Газарай ба агаарай байлдаан-86» гэһэн гаршагтай түсэбые барлагдахаар бэлдэгдэжэ байһан, США-гай армиин полевой уставай нюуса бэшэ хабсаргалта болгогдон гаргагдаа.

Пентагоной һанаашалгын ёһоор, тактическа ядерна тулалдаан түбхын түрүүн Европодо болохо, мүн Дутын Зүүн зүгтэ, Корейн хахад аралдашье боложо магадгүй юм ха. Зэбсэгтэ тулалдаанай бүри эхиһ дээрэ тактическа ядерна зэбсэг хэрэглэхыень түсэбэй авторнууд американ командирнуудта һанамжалан дурадхана. Ядерна зэбсэг хэрэглэхэдэ, урда захаар байһан сэрэгүүдһээ үлүү ехээр гэмтэлдэ оромо үедэнь дайсанай тыл худар сохилто хэбэл таарамжатай гээд заабари доторнь хэлэгдэнэ. Европо тушаа абажа хэлэбэл, Зүүн Европын ороннуудай газар дайда «тыл» (сэрэгэй ара тала) гээшэнь болохо гээд ойлгохоор байна гэжэ ЮПИ агентство тэмдэглэнэ.

Энэ зэбүүрхэлтэ муухай «сценариин» авторнуудай баталан хэлэһэнэй ёһоор, тактическа ядерна зэбсэгые байлдаанай газарта хэрэглээд хизаарлажа, бүгэдэ нинтын ядерна дайн заабол болгоогүй болюулжа болохо байна. Журналистнуудта США-гай армиин дээдэ тушаалтай нэгэ офицерэй (нэрыемни бү дурдыт гэжэ тэрэ гуйгаа юм ха) мэдүүлнэнэй ёһоор, ходо баримгалдаг тактикатаяа зохилдуулан, Холоото Штадуудай ядерна зэбсэг түрүүлэн хэрэглэжэ магад байһаниинь дурсагдаһан хараа бодолһоонь тон элирхэй болоно.

Ядерна дайе Европын газар дайдаар хизаарлажа шадагдаха гээд Холбоото Штадууд найдана янзатай. Гэхэ зуура ядерна дайн Европодо гү, али ондоо тээ хаанашье үүдхэгдэбэл, зайлашагүй, яашагүй бүхэдэлхэйн тулалдаан болохо байһыень хэрэгсээнэгүй.

ГАДААДЫН СОЁЛОЙ ҺОНИН

БУДАПЕШТ. Венгриин дээдэ һургуулинуудта соёлой заншалта удэрнүүд эхилээ. Март һарын туршада ороной бүхы университедүүд, институдуудта студентнэрэй зохёол бүтээлэй харалга болохо, уран гоёор уншагшад, дуушад болон хүгжэмшэд, арадай хатарай ансамбльнууд тэндэ өөһэдынгөө бэлиг шадабариие харуулха юм. Студентнэрэй зохёол бүтээлэй энэ харалгада хабаадаһан дээдэ һургуулинуудай тусхай мэргэжэлгүй дүрбэ мянга гаран артистнууд Венгриин искусствын гол мастернуудтай уулзаха байна.

ГАВАНА. Совет циркын артистнуудай гастроль Кубада гон ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө. Гурбан һарын турша соо Сүлөөтэ аралай зургаан провинцида 103 наада табиба. Тэдээндэнь 500 мянга шахуу хүн ерэжэ, хараһан байна.

Совет циркын мастернууд гастролиингоо үедэ сафрада хабаадагшадтай, элдэб предприятинуудай худэлмэришэдтэй, уран мэргэжэлтэ интеллигенциин түлөөлэгшэдтэй уулзаа.

ЛИССАБОН. Португалиин уран зохёолшодой II съездын худэлмэриие ороной олониитэ, гурбан удэрэй турша соо ехэтэ һонирхон адаглаба. Ороной бүхы нютагуудһаа ерэһэн 350 делегат, олон ороной уран зохёолшодой түлөөлэгшэд, тэрэ тоодо СССР-эй делегаци, съезддэ хабаадаа.

Съездын делегадууд худэлмэриинь дүн болохо документ баталан абаба. Португалиин уран зохёолшодой шиидхэхэ гол зорилгонууд тэрээн доторнь найруулагданхай. Обществын ажабайдалда уран зохёолшодой дүүргэдэг үүргые ехэ болгохо шухала гэжэ тэмдэглээд, үндэһэн соёлоо хүгжөөхэ, Португалиин арадай гэгээрэл болбосоролой хэм хэмжээе дэшэлүүлхэ арга боломжо хангахаар үнэхөөрөө демократическа политика бэелүүлхэ эрилтэ табиба.

Дүлэтэ эжэлнүүдэй баатарнууд

Лия Григорьевна залуудаа хүхюу дорюун, ямаршье бэрхэшэлгүй байһан юм. Улаан-Удын медицинскэ училищи дүүргээд, һаял хүдэлжэ байхадань, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилшоо һэн. Лия саг дары военкомат ошожо, «Фронт эльгээгыт» гэжэ гуйгаа бэлэй. Военком түрүүшын үеэр арсажа байһанаа, һалаха һандахаяа болиһон басаганай гуйлтые дүүргэхэ баатай болоо бэлэй. Тиин Лия 82-дохи гвардейскэ дивизиин 244-дэхи стрелковой полкын бүридэлдэ оролсожо, Сталинград руу мордоо һэн.

Фронт хүрэхэ замдаа түрүүшын байлдаанда оролсоо... Энэ үедэ немецүүд Калач город шадар Дон мүрэндэ дивизинень хашаа һэн. Бэрхэшэлтэ байлдаан боложо, гартаа буу барижа шадаха хүн бүхэн дайсантай тэмсэһэн юм. Тиимэһээл олон медицинскэ санитарна сүүмхынгээ орондо гартаа автоматтуудые бариха баатай болоһон.

Лия Бершадская Калач шадархи хаданууде наһан соогоо мартахагүйгөөр хадуужа абаһан. Бүхэриг шамбай эрэшүүлшье эндэ нилээд ялалдаһан, 17—18 наһатайхан басагадта бүришье бэрхэтэй байгаа. Тулалдаанай газарһаа шархатаһан сэрэгшэдые медсанбатта асарха, артиллериин таһалгаргүй буудалга доро сэрэгшэдэй шавхануудые уяха, илангаяа хүтой. Берлин хүрөөд амаруужабди».

Лия Григорьевнагай энэ хүсэлынь бэлээ. Берлин хүрөө. Шэлэй бутархай абажа, рейхстагай хананууд дээрэ эерыгөө нэрые зурлаатуулан бэшэ һэн.

Юрэдөө һонирхолтой намгартай энэ хүмнай полковой аптекын начальник гэһэн тушаалтай ябаһан юм. Фельдшер, санитарка, юрын сэрэгшэн эхэнэр тон лэ найдамтай хани нүхэр бэлэй. Хэдэн арбаад сэрэгшэдэй ами наһые абаһан, шархатаһан сэрэгшэдые дайнай полиһоо гаргажа, эмшэлжэ, ажабайдалдань тэхэрюулһэн байна. Лия Григорьевнада ами наһаяа абаруулһан сэрэгшэд мүнөөшье болотор тэрээндэ бэшэг бэшэдэг юм. Харин нэгэтэйнь тэрэ хүби заяагаа холбожо, Бершадская гэһэн фамилияа Панкова гэһэн фамиляар һэлгээ бэлэй.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай ветеранай үбсүүе Улаан Одоной орден шэмэглэдэг. Польшодо Цитадели хэрэм абалгын үедэ габьяа зориг харуулһанай түлөө энэ үндэр шагналда хүртөө һэн. «Дайшалхы габьяагай түлөө», «Сталинградска байлдаанай түлөө», «Варшавые сүлөөлэлсэһэнэй түлөө», «Берлиние абалсаһанай түлөө», «Германие илаһанай түлөө» гэһэн медальнууд дайшалхы замайнь удха шанарые гэршэлнэ.

Лия Григорьевна нэгэ һонирхолтой ушар дурсан хөөрэбэ. Сэрэгшэн Муравьёвтой суг медсанбат ошожо ябатараа, харгыһаа холо бэшэхэнэ хэдэн немецые обёороод. плендэ абажархиһан юм. Тиин плендэ абаһан дайсадаа командиртаа тушаагаа бэлэй.

— Зориттойл ябагдаа һэн даа. Айха, маргахые мэдэхэгүй ябааб. Бадарган хоолойгоор занажа байгаад лэ, урдаа туугаад ерээ бэлэйб,— гэжэ тэрэ мүнөө хөөрэдэг.

Дайнай дүүрэхэдэ, Лия Григорьевна үбгэнэйнгөө түрэһэн гараһан Ставрополье ошолсоһон юм. 1958 ондо түрэл Улаан-Удэ хотодоо бусажа ерээд, дайнай урда тээ хүдэлжэ байһан 2-дохи аптекэдээ орожо, урдынгаа ажалые үргэлжэлүүлээ. Олон жэлдэ рецептнүүдые абаха, эм дом үгэхэ уялгатай фармацевтээр хүдэлөө.

Мүнөө дайнай ба ажалай ветеран Буряадай аптекоуправлениин дэргэдэхи справочна таһагта рецепторээр хүдэлнэ. Нимэ справочна таһаг республика соомнай оройдоол ганса юм. Тиимэһээл хүн зон эндэ саг үргэлжэ хандажа байдаг. Һанамжа, дурадхалнуудай дэбтэр абаад харахада, Л. Г. Панковада зорюулһан һайшаал, магтаалай үгэнүүд олон.

Лия Григорьевна залуушуулые гүрэн түрэдөө үнэн сэхэ байха мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хабаадалсадаг.

М. СУТУРИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Г. Панкова.

Авторай фото.

ЭМШЭН, СЭРЭГШЭН

Дивизиин нэгэ ветеран сэрэгшэ эхэнэр тухай нигэжэ дурсаа һэн: «Лия Григорьевна ямаршье ушар байдалда урма зориг алдадаггүй байһан. Нэгэтэ морёор харайлгажа ябатараа, Улаан-Удэдэ таниил болоһон Лия басагые обёорон, «Нютагайм басаган, мориндо һуулсыш!» гэбэб. Эсэжэ зобошоһон сэрэгшэдэй дунда ябаһан Лия энэ уряалдам харюу болгон, гараараа даллажа, хэлээ бэлэй.

— Ябаган сэрэг хэзээдэ-шье ябаган сэрэг байха ёһошэр хүндэ болоходонь, дайсанай добтолгодо харюу үгэлсэхэ — эдэ бүгдэ медигүүдэй уялгада ородог бэлэй. Түрэл дивизидэнь Гвардиин нэрэ зэргын олгогдоходо, тэдэнэр хэды баясаа һэм! Ябаган, сэрэгшэдтэй, артиллеристнүүдтэй, хэлхеэ холбоошодтой, тагнуулшадтай суг медигүүд гвардейскэ тэмдэгүүдые абалсаа бэлэй.

Лия саг дары военкомат ошожо, «Фронт эльгээгыт» гэжэ гуйгаа бэлэй. Военком түрүүшын үеэр арсажа байһанаа, һалаха һандахаяа болиһон басаганай гуйлтые дүүргэхэ баатай болоо бэлэй. Тиин Лия 82-дохи гвардейскэ дивизиин 244-дэхи стрелковой полкын бүридэлдэ оролсожо, Сталинград руу мордоо һэн.

Фронт хүрэхэ замдаа түрүүшын байлдаанда оролсоо... Энэ үедэ немецүүд Калач город шадар Дон мүрэндэ дивизинень хашаа һэн. Бэрхэшэлтэ байлдаан боложо, гартаа буу барижа шадаха хүн бүхэн дайсантай тэмсэһэн юм. Тиимэһээл олон медигүүд санитарна сүүмхынгээ орондо гартаа автоматтуудые бариха баатай болоһон.

Лия Бершадская Калач шадархи хаданууде наһан соогоо мартахагүйгөөр хадуужа абаһан. Бүхэриг шамбай эрэшүүлшье эндэ нилээд ялалдаһан, 17—18 наһатайхан басагадта бүришье бэрхэтэй байгаа. Тулалдаанай газарһаа шархатаһан сэрэгшэдые медсанбатта асарха, артиллериин таһалгаргүй буудалга доро сэрэгшэдэй шавхануудые уяха, илангаяа хүтой. Берлин хүрөөд амаруужабди».

Лия Григорьевнагай энэ хүсэлынь бэлээ. Берлин хүрөө. Шэлэй бутархай абажа, рейхстагай хананууд дээрэ эерыгөө нэрые зурлаатуулан бэшэ һэн.

Юрэдөө һонирхолтой намгартай энэ хүмнай полковой аптекын начальник гэһэн тушаалтай ябаһан юм. Фельдшер, санитарка, юрын сэрэгшэн эхэнэр тон лэ найдамтай хани нүхэр бэлэй. Хэдэн арбаад сэрэгшэдэй ами наһые абаһан, шархатаһан сэрэгшэдые дайнай полиһоо гаргажа, эмшэлжэ, ажабайдалдань тэхэрюулһэн байна. Лия Григорьевнада ами наһаяа абаруулһан сэрэгшэд мүнөөшье болотор тэрээндэ бэшэг бэшэдэг юм. Харин нэгэтэйнь тэрэ хүби заяагаа холбожо, Бершадская гэһэн фамилияа Панкова гэһэн фамиляар һэлгээ бэлэй.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай ветеранай үбсүүе Улаан Одоной орден шэмэглэдэг. Польшодо Цитадели хэрэм абалгын үедэ габьяа зориг харуулһанай түлөө энэ үндэр шагналда хүртөө һэн. «Дайшалхы габьяагай түлөө», «Сталинградска байлдаанай түлөө», «Варшавые сүлөөлэлсэһэнэй түлөө», «Берлиние абалсаһанай түлөө», «Германие илаһанай түлөө» гэһэн медальнууд дайшалхы замайнь удха шанарые гэршэлнэ.

Лия Григорьевна нэгэ һонирхолтой ушар дурсан хөөрэбэ. Сэрэгшэн Муравьёвтой суг медсанбат ошожо ябатараа, харгыһаа холо бэшэхэнэ хэдэн немецые обёороод. плендэ абажархиһан юм. Тиин плендэ абаһан дайсадаа командиртаа тушаагаа бэлэй.

— Зориттойл ябагдаа һэн даа. Айха, маргахые мэдэхэгүй ябааб. Бадарган хоолойгоор занажа байгаад лэ, урдаа туугаад ерээ бэлэйб,— гэжэ тэрэ мүнөө хөөрэдэг.

Дайнай дүүрэхэдэ, Лия Григорьевна үбгэнэйнгөө түрэһэн гараһан Ставрополье ошолсоһон юм. 1958 ондо түрэл Улаан-Удэ хотодоо бусажа ерээд, дайнай урда тээ хүдэлжэ байһан 2-дохи аптекэдээ орожо, урдынгаа ажалые үргэлжэлүүлээ. Олон жэлдэ рецептнүүдые абаха, эм дом үгэхэ уялгатай фармацевтээр хүдэлөө.

Мүнөө дайнай ба ажалай ветеран Буряадай аптекоуправлениин дэргэдэхи справочна таһагта рецепторээр хүдэлнэ. Нимэ справочна таһаг республика соомнай оройдоол ганса юм. Тиимэһээл хүн зон эндэ саг үргэлжэ хандажа байдаг. Һанамжа, дурадхалнуудай дэбтэр абаад харахада, Л. Г. Панковада зорюулһан һайшаал, магтаалай үгэнүүд олон.

Лия Григорьевна залуушуулые гүрэн түрэдөө үнэн сэхэ байха мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хабаадалсадаг.

М. СУТУРИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Г. Панкова.

Авторай фото.

«Бурятобувьбыт» нэгэдэлэй оёдолой цехтэ дээдэ гарай мэргэжэлтэй Валентина Тармаковае танихагүй хүн үсөөн юм. Тэрэ олоной дунда мэдээжэ болоһоор бүришье үннэй, гансал хара амяа хараад һуудаггүй, хамтын хэрэгэй түлөө оролдожо, залуушуулда зүбшөөл заабари үгэжэ туһалдаг, бэрхэ һурган хүмүүжүүлэгшэдэй нэгэн юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 4-дэхи разрядай гуталшан Валентина Тармакова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЮРЫН МЭРГЭЖЭЛТЭЙ ХҮН

ҮНДЭР НАҺАТЫН ЖАРГАЛ

Ажалай ветеран Цыбикдоржи Цыденович Самбуев бүхы наһаараа шахуу аяар 50 жэлэй туршада нэгэл ажал хэжэ ябаһан хүн гээшэ.

Мүнөө 78 наһатай болоһон Ц. Ц. Самбуевай эдир наһанай ямар сагта үнгэрһые тухайлхада, тэрэ үеын бэрхэтэй, хүндэ хүшэр байдал элирхэ аабза. Тэрэ сагай хүдөө нютагай үхибүүдтэ эрдэм номдо һураха арга боломжо үгы һааб даа.

— Би юрэдөө ехэл золтой байһан хүм даа. Ехэ наһатанай һургуулида ябажа, удангүй һайнаар уншажа, бэшэжэ шадаха болоо һэм, — гэжэ Цыбикдоржо Цыденович хөөрөө һэн.

Энэнь хадаа аяар 1930-аад онуудай эхин байгаа. Залуу хубүүн һураһан эрдэмээ саашань дээшэлүүлхэ хүсэлэнтэй, ямар нэгэн ажалай мэргэжэлтэй болохо гэжэ бодомжолбо. Тиигэжэ байтараа, талаан болоходоо, ангай ба хүдөө ажахын амитадай арһа болбосоруулха мэргэжэлтэдые бэлдэхэ һургуулида эльгээгдэбэ.

Тус һургуулияа эрхим сэгнэлтэтэйгээр дүүргэмсээрээ, Ц. Ц. Самбуев магазинай наймаалагшаар түрүүн хүдэлбэ. Удаань, 1932 ондо Хориин аймагай Леоновко һуурында ангай арһа тушаан абаха пунктые даагшаар эльгээгдэбэ. «Эрэ хүн зориһондоо, эмээлтэ морин хурдандаа» гэдэгтэл, шэлэһэн мэргэжэлээрээ тэрэ түрүүшын үдэрһөө оролдосо ехэтэйгээр хүдэлбэ. Тэрэ үедэ хүдөө нютагуудта ангай арһаар оёһон хубсаһан, булгайр арһаншье худалдагдадаггүй байгаа. Харин зарим айлнууд таляяар тойрожо гү, али модон хэдэргээр хюһажа, арһаяа элдэдэг һэн.

Ангай ба элдэб арһанууде гүрэндэ тушаахада, тэрэмнай элдэб булгайр болон ангай гоё-гоё арһан малгай, захаануд, дэгэлшье болоно гэжэ хүн зондо ойлгуулжа үгэхэ зорилго тон шухала байһан гээшэ. Тиимэһээ Ц. Ц. Самбуев нютаг бүхэнэй бэрхэ бэрхэ ангуушадтай хэлсээ баталжа, тэдэниие дари, туулгаар, агнууриин бусад хэрэгсэлнүүдээр хангахые оролдодог байгаа. Тэрэ үеын ангуушадехэнхидээ хэрмэ, һолонго, шандага, үнэгэ барижа тушаадаг һэн.

Ангай арһануудые абахадаа, тэдэнээ сорт сортоорнь илгажа, нарин нягтаар харадаг байһан. Үдэр бүри, жэлһээ жэлдэ иимэл ороддосотойгоор хүдэлжэ байһан нүхэрэймнай баян дуршэлтэй болоһониинь мэдээжэ. Теэд тэрэ гансахан өөрынгөө урдахиие хараад һуугаа бэшэ, харин партийна, комсомолой организациин болон Соведэй даабариие нарин нягтаар, саг соонь дүүргэдэг һэн.

Ажал гээшэ хүниие шэмэглэдэг, шэнэ бодол, шэнэ зориг түрүүлдэг гээшэ. «Зобобол — бү голхоро, жаргабал — бү омогорхо» гэжэ аба, эжымнай хэлэдэг нангин үгэнүүд ходоодо зуб, үндэнэтэй байдаг шэнги агша. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда бүхы эрэшүүлэй мордоходо, нүхэр Самбуев хүндэтэ шалтагаанаар нютагтаа үлөөгдэһэн байжа, үнөөхил арһа шүрбэһэнтэеэ носолдохо баатай болоһон юм. «Үетэн нүхэдэйнгөө буу барижа, Эхэ оронойнгоо түлөө дайлалдажа, ами наһаяа үгэжэ байхые һанахадаа, үдэрэй һанаан, һүнийн зүүдэн бологдогшо бэлэй даа,» — гэжэ Цыбикдоржо Цыденович хөөрэдэг.

Леоновко нютагһаа ерэжэ, Хэжэнгэдэ худэлжэ эхилхэдээ, аймагай бүхы колхозуудт, үмсэнөөшье нооһо, арһа-ган гүрөөһэшье тушаажа абадаг болоо һэн. Удаань бэлэдхэлэй пунктда тушаагдаһан түүхэй эд саашань город абаашажа тушааха бэрхэтэй ажал гарадаг байгаа. Морин сар хоёрһоо бэшэ унаашье үгы һааб даа.

1950 ондо «Заготживсырьегой» конторын байгуулагдахада, һайн дүй дуршэлтэй болоһон Ц. Ц. Самбуев ахалагша товароведээр томилогдобо. Эгээл энэ үедэ нарин нооһотой хонидой үүлтэрые һайжаруулха талаар горитой худэлмэри ябуулагдажа байгаа. Тиимэһээ Улаан-Удэ болон бусад городуудта үнгэргэдэжэ эхилһэн семинарнуудта тэрэ эльгээгдэжэ, мэргэжэл шадабаряа бүри дээшэлүүлээ һэн. Тэндэ ябажа ойлгоһон юумээрээ тэрэ нүхэдтэеэ, илангаяа залуушуултай дуратайгаар хубаалдадаг байгаа. Иигэжэ нүхэр Самбуев олоной дунда магтаалтай, хүндэтэйшье болоо юм.

Ц. Ц. Самбуев мүнөөшье болотороо тэрэл ажалаа хэһээр. 1932 оноо 1982 он болотор үргэлжэлһэн тэбхэр 50 жэл Цыбикдоржо Цыденовичэй ажалай ёнотойл нангин намтар болоно бшуу.

Потребкооперацида олон жэлэй туршада аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэн Ц. Ц. Самбуев Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Центрсоюзай Хүндэлэлэй хэдэн грамотада хүртэнхэй. Тэрэнһээ гадна, «Буряадай АССР-эй худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ», «Буряадай АССР-эй кооперациин отличник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй болонхой.

Ц. Ц. Самбуевай һургаһан һурагшад, залуу мэргэжэлтэд райондомнай мүнөө олон юм. Тэдэнэр багшатаяа мүнөөдэр хүрэтэр хамта ажаллажа байна. Цыбикдоржо Цыденовичнай үндэр наһатай болоошье һаа, шабинартаяа хүдэлхэдөө шадал зориг ороһондол ябана.

П. СОДБОЕВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛҺЭЭ ИЛАЛТА ТУЙЛАГДАДАГ

Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар «Спартак» бүлгэмэй Россин советдэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдэдэхи Спортын байшан соо үнгэргэгдэжэ байна. РСФСР-эй 28 область, хизаар болон автономито республикын 200 шахуу барилдаашад мүрысөөндэ хабаадана. Волгоград, Куйбышев, Киров, Курган болон бусад хотонуудай спортсменүүд һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһанаа харуулна.

Сэхыень хэлэбэл, хэзээ нэгэтэ манай республикын барилдаашад-«классигууд» ехэ амжалта, илалта туйладаг байһан юм. Тусхайлбал, спортын габьяата мастернууд Геннадий Сапунов Клим Олзоев хоёрые энэ талаар дурдажа болоно. Геннадий Сапунов дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хоёр дахин хүртэһэн байгаа. Тэрэ классическа барилдаагаар СССР-эй суглуулагдамал командын ахамад тренерээр хүдэлдэг. Клим Олзоев Европын чемпионадта бронзо медальяар шагнагдаһан, ороной түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ дүрбэ дахин чемпион болоһон намтартай. Мүнөө Клим Самсонович Буряадай АССР-тэхи СССР-эй үгрэнэй тренер юм.

Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ арба гаран нэгэдэхи разрядтайшуул сугларба. Шанга тэмсэлэй эсэстэ хоёр бүлэгтэ Р. Шарафеев (Пермь), И. Антипов (Тюмень) гэгшэд түрүү һууринуудые эзэлһэн байна. Эндэ манай барилдаашад соо Э. Цыбикдоржиев хоёрдохи һуури эзэлээд, бронзо медальда хүртэхын түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ.

52 килограмм. Энэ шэгнүүртэ хүлеэгдээгүй ушар болобо. Юуб гэбэл, ВЦСПС-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ илаһан, «Спартак» бүлгэмэй Түбэй советдэй чемпион, спортын мастер Андрей Обухов (Курган) Татарай АССР-һээ ерэһэн залуу барилдаашан М. Мингазовтай түрүүшын дүхэригтэ уулзахадаа, эхинһээ хойшо эдэбхигүй һулаар тулалдажа, 9:10 тоотойгоор шүүгдэшоо. Интэжэ эдиршүүлэй, дунда РСФСР-эй чемпионадта мүнгэн медальяар шагнагдаһан М. Мингазов илалта туйлаха хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлбэ.

Удаадахи шэгнүүртэ манай республикын түлөөлэгшэд Б. Дашибальжиров, В. Актинов, А. Санжиев гэгшэд эдэбхитэй һайнаар барилдана. Тэдэ илажа гараха гү, али шангай һууринуудые эзэлхэ аргатай. Гадна В. Пушкарев (Курган), С. Игнатьев (Ульяновск) болон бусад һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһанаа харуулна.

62 килограмм. Нёдондо жэл Россоведэй чемпион болоһон спортын мастерта кандидат Р. Мавлитов (Омск) Улаан-Удын хибэс дээрэ түрүүшын дүхэригтэ В. Кухтинтай (Ростов) эдэбхигүй һулаар барилдажа шүүгдэшоо.

1980 ондо «Спартак» бүлгэмэй Түбэй советдэй мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлһэн, Сибириин зонын чемпион, спортын мастер Владимир Бочаров (Кемеровэ) нэгэдэхи разрядтай Р. Валеевтэй (Куйбышев) уулзахадаа, түрүүшээр эршэмтэйгээр добтолон, 8:2 тоотойгоор шүүжэ ябатараа, һэримжээ алдажа, хүшэр хүндэ байдалда оробо. Талаан болоходо, гонг ханхинаа. Уулзалгын хоёрдохи шатада эдэбхитэйгээр добтолон, В. Бочаров илалта туйлаба.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернууд С. Никитин (Куйбышев), А. Сивков (Киров), Н. Коваленко (Омск), С. Багдасарян (Краснодар), мастерта кандидануд С. Игнатьев, О. Графский (Хабаровск), А. Огарков (Сахалин) болон бусад һайн һорилго бэлэдхэлтэй байжа, хэдэн илалта туйлаад, Россоведэй чемпионууд болохын тула урагшаа эршэмтэйгээр дабшажа ябанад.

— Мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдээ. Нээлгын баяр ёнолол хабаадагшадай зүрхэ сэдьхэлдэ удаан саг соо мартагдахагүй байха. Манай бүлгэмэй бэлигтэй барилдаашад, тусхайлбал, СССР-эй чемпионадта шанда хүртэһэн спортын мастернууд Р. Юсупов, С. Суменов, Т. Дзарасов, К. Нарбеков, Ю. Токарев, В. Уруймагов болон бусад залуу гвардеецүүдэй дурасхаалда зорюулагдажа Краснодон хотодо үнгэргэдэһэн бүхэсоюзна мүрысөөндэ хабаадаһан дээрэнээ иишэ ерэжэ шадаагүй. Гэбэшье һорилго бэлэдхэл һайнтай барилдаашад яһала олон байна. Буряадай спортсменүүд соо-ноо В. Актинов, Б. Дашибальжиров, А. Будаев гэгшэдые тэмдэглэхые хүсэнэб,—гэжэ «Спартак» бүлгэмэй Россоведэй ахалагша тренер В. В. Романченко хөөрэнэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

САНЫН ҮРИЛДААН

«Труд» бүлгэмэй урилдаашад хоорондоо түрүү һуури эзэлхын түлөө түрүүшын мүрысөө үнгэргэбэ. Хэдэн үдэрэй туршада үргэлжэлһэн мүрысөөнэй дүн гарга-хада «Жилгражданстрой» трестын команда шалгаржа, түрүүшынхээ «Труд» бүлгэмэй областной советдэй дамжуулгын кубогта, үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртэбэ.

Өөр хоорондын дунда болоһон мүрысөөндэ баг-а наһатай басагад соо-ноо 52-дохи һургуулиин Шанаева, хүбүүдэй дундаһаа мүн тус һургуулиин һурагша Малышев гэгшэд шалгарһан байба. Ахаа наһатайшуулай дундаһаа 8-дахи ГПТУ-гай һурагша Панькова, хүбүүд соо-ноо Хэжэнгын дунда һургуулиин арбадахи классай һурагша Аяндуев гэгшэд түрүүлээ.

Эдир хүбүүд, басагадай дундаһаа Буряадай модо болбосоруулдаг комбинадай, «Жилгражданстрой» трестын «Главбурятстройн» командануудай, барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой командануудай дунда санаар урилдалгын мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. 200 гаран хүн энэ мүрысөөндэ хабаадаһан байна.

Нэгэдэхи бүлэгтэ «Буряятгражданпроект» институдай физкультурын коллектив илажа, барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой дамжуулгын шанда хүртэбэ. Техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищиин команда — хоёрдохи, Улаан-Удын шэлэй заводой санашад гурбадахи һуури эзэлһэн байха юм.

Хубиин түрүү һуури эзэлэгын мүрысөөндэ 15-дахи ГПТУ-гай һурагша И. Попов эрэшүүлэй дундаһаа эрхим үрэ дүн туйлаа. Шэлэй заводой методист Н. Суворова эхэнэрнүүдэй дундаһаа Пронин, Першина гэгшэд шалгаржа, командануудтаа шухала очко асарһан байба.

Эдэнэрэй удаа эрэшүүл 500 метрэй зайда урилдажа, сугларагшадай дунда һонирхол татаа. Эндэ шэлэй заводой түлөөлэгшэд Черепко, «Теплоприбор» заводой инженер Сукнев, Шэнэ-Оноохойн дунда һургуулиин багша Белых гэгшэд түрүүшын гурбан һуури эзэлбэ. Мүрысөөндэ түрүүшын һууринуудые эзэлһэн спортсменүүдһээ «Труд» бүлгэмэй суглуулагдамал команда бүридхэгдэһэн байна. Эдэнэр мартын 28-да «Правда» газетын шанда хүртэхын түлөө үнгэргэдэхэ урилдаанда хабаадахаа болоно.

◆ ◆ ◆

«Главбурятстройн» командануудай, барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой командануудай дунда санаар урилдалгын мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. 200 гаран хүн энэ мүрысөөндэ хабаадаһан байна.

Нэгэдэхи бүлэгтэ «Буряятгражданпроект» институдай физкультурын коллектив илажа, барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой дамжуулгын шанда хүртэбэ. Техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищиин команда — хоёрдохи, Улаан-Удын шэлэй заводой санашад гурбадахи һуури эзэлһэн байха юм.

Хубиин түрүү һуури эзэлэгын мүрысөөндэ 15-дахи ГПТУ-гай һурагша И. Попов эрэшүүлэй дундаһаа эрхим үрэ дүн туйлаа. Шэлэй заводой методист Н. Суворова эхэнэрнүүдэй дундаһаа илажа гараһан байна. Шэлэй заводой цехэй начальник Н. И. Рыков, «Забайкалпромстройпроект» институдай бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ Э. А. Колобашкина гэгшэд ветерануудай дундаһаа шалгарбад.

«Главбурятстройн» командануд соо-ноо барилга-хабсаралгын 5-дахи управлениин физкультурын коллектив түрүү һуурида гараба.

«Спецстроймеханизация» трестын участогай начальник Г. Ивагин 5 километрые 19 минута 28,0 секунда соо гаталжа, тусхай шанда хүртэбэ. 162-дохи ПМК-гай хүдэлмэришэн М. Першина эхэнэрнүүдэй дундаһаа илаа. Спортын ветерануудай дундаһаа 2-дохи СМУ-гай прораб А. И. Ширяев; «Главбурятстройн» инженер Л. С. Новикова гэгшэд онсо шалгарһан байха юм

В. ПАВЛОВ.

Хүн зон Байгаали

ШОНО—АЮУЛТА АРЬЯАТАН

Хүн зон ой тайгын мяхаша шунахай энэ арьяатаниие «хүхэ шоно» гэжэ шоо үзэн нэрлэдэг. «Шоные хулнүүдынь тэжээдэг», «Шоныи шэдиг шүдэндөө», «Шоные хэдышье тэжээ — ой руу тэгүүлдэг» гэжэ арад зоной дунда эртэ урдаһаа хойшо хэлсэдэг гээшэ.

Үльгэр онтохонууд соо шоно саг үргэлжэ шоо үзүүлдэг, шобто харуулдаг, мэхэлүүлһэн, дорожолуулһан байдаг. Үнэн дээрээ энэмнай тиимэшье гэнэн хонгор амитан бэшэ ааб даа.

Энэ арьяатан хэр үгһаа хойшо малай, ан гүрөөлэй дайсан гээшэ. Тиимэһээл шононуудтай эбсэшэгүй тэмсэл мүнөө болотор хэгдэһэн зандаа. Зарим оронуудта шононууд үндэнэ таһаран үсэдхагдаһан байна. Мүнөө Англида, Шотландида, Ирландида, Францида, Данида, Бельгидэ шоно гээшые мэдэхэеэ болинхой. Тиихэдэ ГДР болон ФРГ-дэ XIX зуун жэлдэ шононууд сүм худагдаһан байха юм.

Манай орондо энэ арьяатанай ажамидардаггүй газар үгы шахуу. Гансал Крым ба Мүльһэтэ океанай зарим аралнуудта үгы байһан. Мүнөөшье шононууд үшөөл олон зандаа. Илангаяа Казахстанда олоор, түргэнөөр үдэнэ.

Мэргэжэлтын хэлэдэгэй ёһоор, шоно — нохойнуудай бүлэнөө таһарһан эгээл томо амитан гээшэ. Хүсэ тамир ехэтэй энэ арьяатан гадаада түхэлөөрөө овчаркатай адлирхуу юм. Гэбэшье тэрээндэ орходоо жэбжэгэр гоё бэетэй, томо үргэтэй толгойтой, хүзүүндэхи үнэниинь утаар ургадаг. Тиимэһээ хүзүүниинь богонишогоор харагдадаг. Сэзжэрнь абаад хэмжээ һаа, зарим шононууд 1 метр үндэр байдаг. Хүлнүүдынь ута, шандааһа шангатай, һүүлынь хубхэгэр зөөлэн хөөбэридэл юм. Нохойнуудһаа нэгэ онсо илгаань гэхэдэ, һүүлээ нюрган дээрээ үргэдэггүй. Хурса хёрхо нюдэтэй тула холо харадаг, эдихэ, бариха юумэеэ холоһоо ёбёордог.

Унхидан үнэр абахадаа айхабтар бэрхэ, хэдэн модоной зайда бэлшэжэ ябаһан оронуудые унхидан мэдэдэг.

Ухаамсар мэхэтэй энэ арьяатаниие мүрдэжэ худахань ехэл бэрхэтэй. Шадамар бэрхээр бэеэ нюудаг һэн туладань байрыень олохо, мүртэнь орохо гээшэ бэлэн бэшэ юм. Элдэб янзын аяг ааша гаргаадшье туршадаг зантай. Тэрэ оршон тойрондо юунэй болоно байһаниие ажаглахадаа бэрхэ. Жэшээлхэдэ, турлаагай, шаазгайн абяа гаралгаар хаана улайн гараһые сэхэ олодог. Үлэн шононууд илангаяа нэтэрүү, шунахай байдаг. Шононууд хоёр янзаар ажамидардаг: нүүдэл гү, али һуурижаһан байдалтай гээд тусхайлан хубаарилмаар. Гүлгэлхэ эмэ шононууд хүнэй ябадаггүй бүглүү шэдхэ тайгын оёорто шэбээлдэг. Тон үдэсэтэй амитад гээд тэмдэглэмээр, 17 гүлгэ гаргаһан шоно тухай мэдээсэл дуулдаа бэлэй. Гэбэшье эмэ шоно бүхэн дунда зэргээр 6 гүлгэ гаргадаг байха юм.

Шоныи гол хоолынь гэхэдэ, мал ба зэрлиг ангууд болоно. Тиимэһээл мяхаша шунахай эдэ арьяатад мал ажалда, туруута ангай баялигта нилээд ехэ хохидол ушаруулдаг гээшэ.

Манай республикада шононууд нэгэ жэгдэ бэшээр таранхай. Ахын, Түнхэнэй, Захаминай, Баунтын районуудта илангаяа олон. Байгал шадархи районуудта, Сэлэнгэ талада үсөөншэг юм. Шононууд арадай ажахыда нилээд хохидол ушаруулһаар. Ганса Ахын райондо 1963—1964 онуудта 221 толгой эбэртэ бодо мал, 61 мори, 23 оро, 237 хонин шоныи хүнэнэн болоһон байна.

Түхэреэн жэлэй туршада шононуудтай тэмсэл ябуулагдадаг. Һүүлэй 30 жэлэй туршада энэ арьяатан эндэб аргаар хюдагдадаг болоо. Хоро хаяха арга мүн лэ хэрэглэгдэнэ. Гушадахи онуудай һүүл багаар жэлдэ 500, 1937 ондо бүри олон—1672 шоно алагдаа гэһэн баримтануудые ехэ һонирхолтой.

Мүнөө үедэ жэлэй туршада 250—300 шоно хюдагдадаг байха юм. Илангаяа Ахын, Баунтын районуудта тус тустаа 70 шахуу хүрэтэр арьяатад хороогодоно.

Жэл бүри 200 ангуушан энэ хэрэгтэ хабаадуулагдана. Республикын агналга-олзоборилгын ажахын управленниин түлөөлэгшэд шононуудые хюдахаар республиканска конкурс жэл бүри соносходог байха юм. 1981 оной нимэ конкурсын дүнгөөр нэгэдэхи мүнгэн шан—150 түхэриг Баунтын районой ангуушан Г. И. Парфёновто барюулагдаа һэн. Тэрэ 14 шоно, тэрэ тоодо 8 эмэ шоно алаһан байна. Тиихэдэ Зэдын районһоо В. Н. Жилинский, Бэшүүрэй районһоо У. Д. Цыбиков гэгшэд энэ талаар һайн амжалтануудые туйлаа.

Шононууд—мяхаша арьяатад. Гэбэшье «шоно хадаа ой соохине сэбэрлэдэг санитар» гэһэн бодомжо урдаа баряад, тэрэниие хюдаха хэрэггүй гэдэг хүнүүд алдуу хэнэ. Юуб гэхэдэ, шонотой тэмсэлэй зааха һуладаал һаа, мяхаша энэ арьяатан арадай ажахыда гарза гай ехээр ушаруулна.

Гэхэтэй хамта шононуудые үндэнэ таһалан хюдаха гэһэн бодол баһал буруу. Зарим районуудта, заповеднигүүдтэ үсөөхэнөөр үлөөгдэхэ, амидарха ёнотой. Хэрбээ шононуудые бараниень хюдажархёо һаамнай, биологическа шухала онсо шэнжэтэй амитан үгы болошохо бшуу.

В. НОСКОВ,
республикын агналга-олзоборилгын ажахын управленниин ахалагша охотовед.

Р. АБИДУЕВАЙ зураг.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: СССР-эй профсоюзуудай XVII съездын нэгэдэһэн тухай информационно мэдээсэл. Съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ.

Хоёрдохи хуудаһанда: Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгын түгэсхэл. «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө СССР-эй